

Arthur Barger: een Amerikaan in Barcelona – Deel 1

Dik Bakker

Helden van de filatelie

Elke professie of hobby heeft zo zijn helden en heldinnen. De filatelie kent beroemde handelaren (Stanley Gibbons), experts (Jean-Baptiste Moens), ontwerpers (Alphonse Mucha; Karl Bickel), verzamelaars (Philipp von Ferrary), en ook schurken, waaronder notoire vervalsers (François Fournier; Jean de Sperati). Sperati heeft nadrukkelijk zijn sporen achtergelaten, zoals menig Spanje-verzamelaar, wellicht tot zijn spijt, heeft mogen ervaren.

Een speciale rol in de Spaanse filatelie is weggelegd voor Arthur Barger. Hij werd geboren op 30 mei 1895, in Brookfield (Massachusetts, USA).[1] Hij begon al vroeg, op zijn vijfde jaar, met het verzamelen van postzegels. Als jonge man was Arthur in dienst bij diverse postzegelhandelaren voordat hij, in 1915, zijn eigen zaak begon. Die was zo'n tien jaar later aardig gegroeid, en gevestigd in een eigen pand. Dit kan worden afgeleid uit een advertentie in *Popular Mechanics*, een populair wetenschappelijk tijdschrift, van april 1926, waarin luchtpoststukken worden aangeboden.[2]

WINGED Letters make a poignant appeal to all who are endowed with imagination, and a live interest in modern invention. We specialize in Airmail and carry a comprehensive stock. To get acquainted: send 25c for a genuine Flown Cover carried by airship; 25 Airmail stamps and a copy of "The Air Post Bulletin." A real offer. Take advantage of it. Arthur Barger & Co., Barger Bldg., Framingham, Mass.

Afb. 1. Advertentie uit *Popular Mechanics*, april 1926

Een jaar later is Barger verhuisd van het kleine Framingham naar het hartje van Boston, getuige het aangetekende stuk in afbeelding 2. Hij heeft kennelijk nog geen eigen firma-enveloppen: het adresstrookje is opgeplakt.

Afb. 2. Zakenbrief Barger & Co uit maart 1927

Rond 1928 begint hij postzegelafdelingen op te zetten binnen grote warenhuizen, overal in de Verenigde Staten, waarvan liefst 36 onder eigen naam. Hij maakt op die manier enorme propaganda voor de hobby, en zet tallozen aan tot het verzamelen van postzegels en poststukken. Barger is ook actief op het gebied van de filatelistische publicaties. In 1933 verschijnt een studie van zijn hand met betrekking tot militaire correspondentie gedurende de Boerenoorlog in Zuid-Afrika. Onderstaand berichtje uit het dagblad *The Pittsburgh Press* van 26 februari 1932 illustreert de positie die Barger zich in de tussentijd heeft weten te verwerven.[3]

Second Floor Exhibit and Sale of Stamps In Home's Book Shop February 27th to March 8th under the Direction of the Prominent Philatelist, ARTHUR BARGER. See the comprehensive display of stamps from all over the world: commemorative sets, rare issues, old stamps of historic importance. Choose for your collection from one of the finest stocks you have ever seen. Mr. Barger will gladly discuss stamps and stamp collecting in general, and, if you wish, will advise you on your collection.

Afb. 3. Bericht in *The Pittsburgh Press* van 26 februari 1932

Wellicht is rond die tijd het devies ontstaan dat is te vinden als kop op zijn persoonlijke briefpapier: '*I Search The Earth For Stamps Of Worth*'.

De Spaanse Burgeroorlog

Arthur Barger had dus reeds de nodige faam verworven in de Amerikaanse filatelistische wereld toen in Spanje op 17 juli 1936 de Burgeroorlog uitbrak, als gevolg van de militaire opstand tegen de democratisch gekozen republikeinse regering. De strijd verdeelde het land in twee kampen: dat van de republikeinen en dat van de nationalistische opstandelingen, die onder meer een terugkeer naar de monarchie beoogden. De Republiek kreeg logistieke steun van de Sovjet Unie; verder vochten aan die kant duizenden vrijwilligers in de vorm van internationale brigades. Steun voor de nationalistes kwam er van Mussolini, die vier divisies stuurde, en van Hitler, die zijn Luftwaffe inzette om de met het fascisme sympathiserende opstandelingen te steunen. Als gevolg van de oorlog viel het territorium in twee, steeds wisselende delen uiteen. De nationalistes, onder leiding van de latere dictator generaal Franco, veroverden in relatief korte tijd het zuiden, westen en noordwesten van het land. En na een jaar strijd is nog maar de helft van het land, waaronder alleen de drie grootste steden, nog in republikeinse handen. De kaart in afbeelding 4 toont de situatie in oktober 1937.

Afb. 4. Spaanse Burgeroorlog: situatie in oktober 1937

De oorlog eindigt op 1 april 1939, als ook de drie grote steden, Madrid, Barcelona en Valencia, zijn ingenomen. Hitler, wiens Wehrmacht en Luftwaffe in Spanje flink hebben kunnen oefenen, valt vier maanden later Polen binnen: de Tweede Wereldoorlog is begonnen. Franco, die Duitsland en Italië uiteraard schatplichtig is, weet voor zijn land toch de status van afzijdigheid te bepleiten, wijzende op de deplorabele toestand waarin het land verkeert. Wel dienen ruim 47.000 Spaanse vrijwilligers aan het Oostfront, de zgn. *División Azul* ('Blauwe Divisie'), aan de zijde van de Nazis.

Het uitgiftebeleid gedurende de oorlog

De burgeroorlog had, zoals vrijwel elke Spanje-verzamelaar bekend zal zijn, van meet af aan grote invloed op het postwezen en de uitgifte van postwaarden. Een frequent gekozen specialisatie is dan ook het verzamelen van officiële zegels en poststukken met politiek getinte opdrukken, en van locale nooduitgiften die aan beide zijden verschenen als er geen officiële zegels beschikbaar waren. Verder voerden de postale autoriteiten van beide kampen zo hun eigen beleid waar het om reguliere uitgiften ging, met afbeeldingen en thema's die samenhangen met de oorlogssituatie en de verschillende ideologieën. Die zegels moesten, zoals we in een volgende aflevering zullen zien, soms onder zeer precaire omstandigheden worden geproduceerd, met name aan de republikeinse kant.

De nationalistenvoerden aanvankelijk een aanzienlijk productiever uitgiftebeleid dan de republikeinse autoriteiten. Deze laatste - in wezen nog steeds de officiële Spaanse postale autoriteiten - zetelden in het belegerde Madrid, waar men in toenemende mate verstoken raakte van de nodige middelen. Zo verscheen het eerste zegel van de zogeheten *Estado Español* reeds op 17 augustus 1936 in Granada, dat al spoedig in handen was gevallen van de opstandelingen. Op dat zegel staat afgebeeld het wapen van Spanje, een ontwerp dat was overgenomen van een belastingzegel. Het kon alleen lokaal

worden gebruikt. In plaats van het gebruikelijke opschrift *República Española* vermeldt het slechts 'España'.

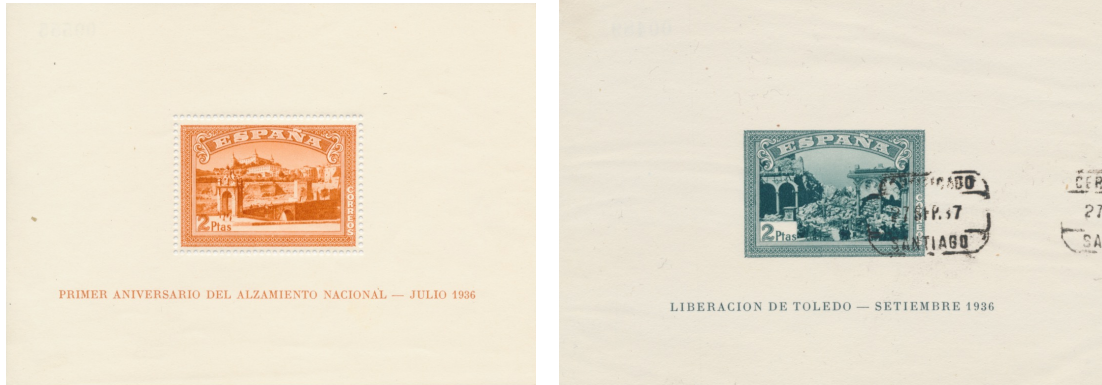

Afb. 5. Locale nooduitgifte van Granada (Ed.801)

En drie maanden later verschijnt, in het eveneens bezette Burgos, de eerste langlopende serie aan nationalistische kant, uitgegeven door de *Junta de Defensa Nacional*, het lokale bestuurscomité (Ed.802-813). Deze maar liefst 12 zegels tellende serie, met afbeeldingen van steden die zich op dat moment in handen van de opstandelingen bevinden, was geldig in het gehele bezette gebied. En er volgde snel meer.

Het uitgiftebeleid van de Republiek was, als gezegd, aanvankelijk zeer bescheiden. Naast de reeds geplande overdruk ter ere van de eerste vlucht naar Manilla op een eerder verschenen zegel met het portret van Pablo Iglesias (Ed.741), verschijnen tot aan april 1938 voornamelijk nooduitgiften in de vorm van overdrukken, en wel op de 1 en 2 céntimos zegels van 1933 en op twee nog steeds voorradige waarden van de Quijote-serie uit 1905. Verder verschijnt er een van de céntimos zegels afgeleide serie van zes cijferwaarden, en de vier gelijkvormige zegels die deel uitmaken van de Allegorie-serie. Tenslotte vermelden de catalogi een zestal 'No Expendido' zegels, die dus niet tot daadwerkelijke uitgifte zijn gekomen. Een zeer bescheiden geheel, ongetwijfeld mede als gevolg van de immer verslechterende omstandigheden aan republikeinse zijde.

De tegenpartij daarentegen heeft in april 1938 al bijna 50 zegels het licht doen zien. Daaronder twee blokken, uitgegeven op 16 augustus 1937, ter herdenking van de inname van Toledo door de troepen van Franco op 27 september 1936. Het zegel in het linker blok in afbeelding 6 toont Toledo en het erboven uit toornende slot, het *Alcázar*. Het rechter blok toont wat er van dat laatste bouwwerk over was na afloop van de belegering. Deze laatste is de relatief schaarse ongetande versie, afgestempeld precies een jaar na de inname van de stad. De in de blokken vervatte zegels werden niet ook nog in velformaat geproduceerd; elk los zegel dat men aantreft – al of niet gebruikt - is dus in feite afkomstig uit een blok.

Afb. 6. Toledo-blokken, uitgegeven door de nationalisten (Ed.836;837s).

Deze twee blokken, die overigens in Zwitserland zijn gedrukt, werden door de nationalisten uitgegeven met een dubbel oogmerk. Uiteraard om propagandistische redenen. Maar daarnaast ook om extra inkomsten te genereren ter financiering van de kostbare oorlog. Voor de blokken, met elk een frankeerwaarde van 2 peseta's, moest 4 peseta's worden betaald, flink wat geld in die tijd.[4] Het overgrote deel van de oplage van 50.000 exemplaren, waarvan 5.000 ongetand, is overigens door buitenlandse handelaren opgekocht, met name uit Brussel, hetgeen de nodige 'harde' valuta deed belanden in de schatkist van de opstandelingen.

Arthur Barger verschijnt ten tonele

De Toledo-blokken brengen ons terug bij de held van dit verhaal: Arthur Barger. Het succes van de verkoop van die blokken in het buitenland bracht de Spaanse ambassadeur in Washington, Fernando de los Ríos, op het idee dat een dergelijke uitgifte ook voor de Republiek opportuun zou kunnen zijn. In de Verenigde Staten bestond nogal wat sympathie voor de republikeinse zaak, zeker tegen de achtergrond van de recente ontwikkelingen in Europa, en van de eigen geschiedenis. Daarnaast was Arthur Barger, zoals we hebben gezien, een van de bekendste postzegelhandelaren van zijn tijd, die grote aantallen Amerikanen tot het verzamelen van postzegels had aangezet. Dit leken dus het aangewezen land en de aangewezen persoon te zijn voor de verkoop op grote schaal van een aan de republikeinse zaak opgedragen postzegeluitgifte. De los Ríos zocht contact met Barger, wiens naam hij kende uit de krantenadvertenties voor diens postzegelzaken. Hij trachtte hem ervan te overtuigen dat hij een rol zou kunnen spelen bij de ontwikkeling en verkoop van een uitgifte door de Republiek, als tegenhanger van de Toledo-blokken. Barger zag hier duidelijk iets in, want hij vertrok in november 1937 naar het door de burgeroorlog geteisterde Spanje. Hij zou daar uiteindelijk 8 maanden blijven. Direct na aankomst nam hij zijn intrek in Hotel Majestic, aan de Passeig de Gràcia 70 in Barcelona.[5] In die dagen was dit sjeke hotel overigens gevorderd door de autoriteiten. Het functioneerde als ministerie van propaganda, en als onderkomen voor de buitenlandse pers.

Barger gaat voortvarend te werk. Hij stelt twee zegeluitgiften voor, die prompt worden aangekondigd in het staatsblad van 29 december 1937. We komen daar in de volgende afleveringen uitgebreid op terug. Hij houdt zich ook bezig met het opzetten van een bureau dat zich zal richten op de verkoop van nieuwtjes en ook van de oude postzegelvoorraden. Een suggestie in die richting was reeds eerder gedaan door de ambassadeur van de Sovjet-Unie. Daar kende men reeds een dergelijk bureau, dat met name succesvol was in het genereren van buitenlandse deviezen. Barger stond tevens het *U.S. Philatelic Agency* voor ogen, dat in die tijd al zo'n €1,6 miljoen per jaar omzette aan filatelistische producten. Op 1 februari 1938 opent dan ook het *Agencia Filatélica Oficial* (A.F.O) zijn deuren, onder de supervisie van Francisco del Tarré Coll, een lokale postzegelhandelaar.[6] Barger bezoekt ondertussen ook Madrid en Valencia, die dan nog in republikeinse handen zijn, om daar adviezen op postaal en filatelistisch gebied te geven. Zijn belangrijkste standplaats blijft echter Barcelona. Daar is hij direct betrokken bij het ontwerp en de productie van de beide door hem voorgestelde uitgiften: de *Defensa de Madrid* en de *Constitución de Estados Unidos*. In enkele volgende afleveringen zullen we deze emissies nader bekijken.

Noten

[1] Veel informatie in dit artikel is ontleend aan Schier (2011a/b) en Schier (2018a/b) voor wat betreft de filatelistische aspecten, en Thomas (2003) en Preston (2012) voor wat betreft de historische zijde. De getoonde zegels, blokken en poststukken zijn afkomstig uit de collectie van de auteur, tenzij anders aangegeven.

[2]https://books.google.nl/books?id=VNgDAAAAMBAJ&hl=nl&source=gbs_all_issues_r&cad=1. *Popular Mechanics* verschijnt nog steeds.

[3]<https://www.newspapers.com/newspage/146901369/>

[4] Volgens Carreras & Tafunell (1989:1219) verdiende een Spaanse landarbeider in 1938 gemiddeld 8 peseta's per dag. Voor een geschoolde arbeider in de industrie was dat 12 peseta's. Wellicht lag het salaris voor kantoorpersoneel e.d. iets hoger, maar voor velen moeten de 8 peseta's voor de aanschaf van deze twee blokken toch een flinke hap uit het huishoudbudget zijn geweest.

[5] Het hotel is daar heden ten dage nog steeds gevestigd.

[6] Tarré's kleinzoon heeft nog steeds een postzegelhandel in Barcelona onder die naam. Zie: <https://luistarre.com/>

Referenties

Andreu i Bartoli, Xavier et al (2004). *Catalogo Unificado Especializado de Sellos de Espana Tomo II (1931-1975)*. Madrid: Edifil.

Carreras, Albert & Xavier Tafunell (eds) (1989). *Estadísticas históricas de España. Siglos XIX-XX*. Bilbao: Fundación BBVA.

Preston, Paul (2012). *The Spanish Holocaust*. London: Harper Press.

- Schier, Oswald (2011a). *Manual de la Filatelia Española. Tomo I.*
Filatelia de Barcelona.
- Schier, Oswald (2011b). *Manual de la Filatelia Española. Tomo II.*
Filatelia de Barcelona.
- Schier, Oswald (2018a). *Sellos y Hojitas Defensa de Madrid 1938-1939.*
Tomo I: Los Sellos.
- Schier, Oswald (2018b). *Sellos y Hojitas Defensa de Madrid 1938-1939.*
Tomo II: Las Hojitas.
- Thomas, Hugh (2003). *The Spanish Civil War.* London: Penguin Books.

Arthur Barger: een Amerikaan in Barcelona – deel 2

Dik Bakker*

Wat vooraf ging

In een eerdere bijdrage (*Iberia* 127:4f) zagen we hoe de fameuze Amerikaanse postzegelhandelaar Arthur Barger op uitnodiging van de Spaanse ambassadeur in de V.S. eind 1937 naar Barcelona vertrok. De bedoeling was dat hij, te midden van het oorlogsgeweld, een filatelistische dienst zou opzetten, die voor de broodnodige extra inkomsten zou gaan zorgen voor de noodlijdende republikeinse zaak, met name in de vorm van vreemde deviezen. Deze dienst wordt inderdaad opgericht: op 1 februari 1938 opent de het *Agencia Filatélica Oficial* (A.F.O) zijn deuren. Barger is vervolgens de inspirator van twee in wezen voornamelijk filatelistische uitgiften: de *Defensa de Madrid* (Ed. 758/59) en de *Constitución de Estados Unidos* (Ed. 764/65). De eerste uitgifte wordt hier behandeld; de tweede zal in een volgende aflevering aan de orde komen.

Defensa de Madrid

Bij zijn poging om, middels een snelle opmars, direct Madrid in te nemen, stuit generaal Franco op hevig verzet aan de zuidkant van de hoofdstad. De gevechten duren enkele maanden, maar worden op 7 november 1936 gestaakt. De strijd tussen een goed toegerust en getraind leger aan de ene kant en een zeer matig bewapende maar gedreven massa van regeringsgetrouwe soldaten en burgers aan de andere kant is vooralsnog beslecht in het voordeel van de laatsten. De 'Verdediging van Madrid' wordt dan ook het thema van deze eerste door Barger geïnitieerde uitgifte. Het ontwerp lijkt qua vormgeving direct geïnspireerd te zijn door de twee zegels in blokformaat, die medio 1937 waren uitgegeven door de nationalistische, ter herinnering aan de inname van Toledo. Dit moge duidelijk worden uit een vergelijking tussen de zegels in afbeelding 1.[1]

Afb. 1. Zegel uit Toledo-blok (links) en *Defensa de Madrid* zegel (Ed.757).

Het blauwe *Defensa*-zegel toont op de voorgrond de *Puente de Toledo* (de Toledobrug), waarrond een deel van de strijd om de hoofdstad werd gevoerd. Ervoor bevinden zich enkele verdedigers, verschanst achter zandzakken. Op de achtergrond zien we de 'skyline' van Madrid, gedomineerd door de *San Francisco el Grande* basiliek. De frankeerwaarde van het zegel is 45 céntimos,

het op dat moment geldende tarief voor een binnenlandse brief. Daarnaast is er een forse toeslag van twee peseta's, ten bate van de 'AYUDA A LOS HEROICOS DEFENSORES DE MADRID', zoals het onderschrift vermeldt.[2] De ontwerper van het zegel was Camilo Delhom, die al eerder zegels had ontworpen, waaronder exemplaren uit de Columbus- en de Montserrat-serie. Delhom was tamelijk ingenomen met zijn ontwerp, maar niet erg met de uiteindelijke uitvoering. Die vond plaats bij de door de staat gevorderde drukkerij Rieusset in Barcelona. Daar had men als gevolg van de oorlogsomstandigheden te kampen met ernstige beperkingen. Zo was er een chronisch tekort aan papier, inkt en gom. Barger, die zich intensief met de productie bemoeide, kreeg van minister-president Juan Negrín zelf volmacht om de benodigde materialen te confisqueren. Als gevolg van de slechte kwaliteit van het papier waarop men de hand had weten te leggen werd besloten tot uitvoering in offset, een techniek voor massaproductie, die niet per se het esthetisch meest fraaie resultaat opleverde. Zeer tot ongenoegen van de ontwerper dus. De beschikbare drukpers kon slechts één kleur per drukfase leveren, op vellen van maximaal 110 bij 80 centimeter. Toen het productieproces eenmaal op gang was gekomen werd de drukkerij tot overmaat van ramp ook nog getroffen tijdens een bombardement door de Italiaanse luchtmacht. Dit zorgde voor de nodige vertragingen. Afbeelding 2 toont Barger zelf te midden van de puinhopen (foto uit Schier 2018a:37) .

Afb. 2. Arthur Barger in de Rieusset drukkerij na het bombardement

Een flink deel van de reeds geproduceerde eerste oplage van de *Defensa de Madrid* ging daarbij verloren. Dit betrof vooral zegels met de licht afwijkende kleur *azul verdoso* (groen-blauw; Ed.757a) in plaats van het gebruikelijke *azul*

claro (licht-blauw), die als gevolg hiervan relatief schaars zijn. Schier (2018a:237) neemt aan dat daarvan 20 vellen (met nrs. 5001-5020) – dus 1.000 zegels – over zijn gebleven. Daarvan is een vel, met nr. 5009, geheel intact gebleven. Zo duurde het tot april 1938 voordat de beoogde oplage was bereikt, en de zegels eindelijk konden worden gedistribueerd over de postkantoren in de nog niet bezette delen van het land.

Oplagen en verkoop

Van het zegel zelf werden in totaal maar liefst 1.550.000 miljoen exemplaren gedrukt, in 31.000 vellen van 50 zegels, tien rijen van vijf exemplaren per vel, met een velnummer rechtsboven.[3] Hierbij zijn vijf verschillende platen gebruikt, die elk een rij van vijf clichés omvatten. Met plaat 1 werden de rijen 1 en 6 gedrukt, met plaat 2 de rijen 2 en 7, enzovoort. Dit leverde aanvankelijk vijf typen zegels op, elk te vinden op twee rijen van vijf per vel. Er was verder sprake van vijf oplagen, gedurende welke ook weer kleine veranderingen in de clichés optraden, deels door slijtage, deels door de externe omstandigheden. Bovendien werd de volgorde van de platen bij de laatste drukgang gewijzigd. Tenslotte is er enige variatie in de (lijn)tanding: $11\frac{1}{2}$ of $10\frac{3}{4}$ bij 11. Schier (2018a:71-165) geeft een uitgebreid overzicht van alle typen, met karakteristieken per plaat en velpositie.

Men hoopte op grote belangstelling voor deze uitgifte bij het publiek, dat op deze wijze zijn steentje kon bijdragen aan de verdediging van de republikeinse zaak, en aan de herstelwerkzaamheden in het door het beleg geteisterde Madrid. Op 15 april 1938, een Goede Vrijdag, maar vermoedelijk een gewone werkdag in het revolutionaire Barcelona, werden 11.000 vellen van de *Defensa de Madrid* in omloop gebracht, in totaal dus 550.000 zegels. De resterende 20.000 vellen werden nog achter de hand gehouden. Daarnaast was er, de *Toledo*-uitgifte indachtig, een blokversie, één enkel zegel bevattend. Deze was voornamelijk voor de verzamelaarsmarkt bedoeld, en verscheen in een oplage van 100.000 stuks. De blokken werden gedrukt in de vorm van een vel van vier bij vijf exemplaren; de clichés voor de zegels waren afkomstig van plaat 5. Omdat elke positie zo zijn karakteristieken bleek te hebben, ofwel te ontwikkelen in de loop van het productieproces, zijn er 20 verschillende typen van het blok te onderscheiden, die door Schier (2018b:442-64) nauwgezet worden beschreven. Afbeelding 3 toont zo'n blok, in dit geval van type 14. Elk blok is aan de voorzijde voorzien van een uniek bloknummer.

Afb. 3. *Defensa de Madrid* blok (Ed.758)

Tenslotte werd er van beide typen een versie met *Aereo* ('luchtpost') opdruk vervaardigd, met een extra toeslag van 5 peseta's. Hiervan werden zeer bescheiden aantallen gedrukt: 100 vel (5.000 zegels) en slechts 1.000 blokken, genummerd van 00001 t/m 01000. Dankzij de beschikbaarheid van een compleet vel van het luchtpostzegel – met velnummer 00049 - kon Schier de karakteristieken beschrijven van elk van de 50 opdrukken (cf. Schier 2018a:268). Afbeelding 4 toont het losse zegel en het blok.

Afb. 4. *Defensa de Madrid* zegel en blok met luchtpostopdruk (Ed.759/760)

De beide exemplaren met opdruk waren, in tegenstelling tot die voor de gewone post, uitsluitend verkrijgbaar bij het *Agencia Filatélica Oficial* in Barcelona, en dan nog alleen als men tegelijkertijd 10 vellen (500 zegels) en 200 blokjes van het gewone exemplaar aanschafte.[4] Daarnaast rekende de A.F.O. ook nog eens hogere bedragen dan de nominale waarde. Dit omdat al snel rekening werd

gehouden met het feit dat men met buitenlandse valuta op de zwarte markt een veel groter aantal peseta's kon kopen dan de officiële koers aangaf. Op den duur accepteerde de A.F.O. dan ook uitsluitend vreemde valuta, waarover slechts weinigen de beschikking hadden. Zo rekende men 6 dollar dan wel 200 Franse francs voor een luchtpostblok, het equivalent van 100 peseta's. Dat was dus ruim 13 maal de nominale waarde van 7,45 peseta's, en de orde van grootte van een à twee weeksalarissen. In het buitenland, waar naar schatting de helft van de oplage naar toeging, kon dat nog verder oplopen. Zo werd kort na het verschijnen van de zegels in Frankrijk al tussen 40 en 70 franc (20 à 35 peseta's) gevraagd voor het luchtpostzegel van 2,45 peseta's, en zelfs 500 franc voor het luchtpostblok – het equivalent van 250 peseta's. De wellicht grootste afnemer van deze emissie was Manuel Gálvez, die een postzegelhandel had in Madrid en een in Brussel. Met name via deze laatste vestiging verkocht hij flinke aantallen *Defensa* zegels en blokken. Uit advertenties blijkt dat hij in 1939 een luchtpostzegel plus blok aanbood voor niet minder dan 1.750 Franse franc.[5]

Gezien de relatieve zeldzaamheid, en de navenant hogere prijzen die er in de handel al snel voor betaald moesten worden, zijn de opdrukzegels uiteraard voor de hand liggende objecten van vervalsing. Die zijn er helaas ook volop. Het is dan ook aan te raden deze zegels alleen aan te schaffen als zij vergezeld gaan van een certificaat van een van de bekende experts. Een belangrijk kenmerk dat echt van vals kan onderscheiden is de scherpte van de opdruk. Deze is bij diverse bekende vervalsingen een stuk minder dan bij het origineel, zoals dat te vinden is in afbeelding 5. Ook is nogal eens gerommeld met de 's', waarvan het bovenste deel bij namaak vaak korter is dan het zou moeten zijn. Tenslotte is ook de afsluitende punt een kenmerk. Bij de velletjes is uiteraard het bloknummer, als eerder aangegeven, een indicator.

Afb. 5. De AEREO opdruk op de *Defensa de Madrid*

Schier (2018a: 270f) geeft een nauwgezette analyse van de positie van de opdruk op elk van de 50 posities in het vel. Deze zijn alle enigszins verschillend geplaatst, en worden door Schier tot op de honderdste millimeter nauwkeurig aangegeven. Ik volsta hier met enkele punten, en verwijs voor meer details naar de bron. Als meetpunt aan de linkerkzijde wordt de linker onderhoek van de eerste 'E' genomen, liever dan de linker poot van de 'A', omdat de contouren van deze laatste minder strak zijn. Die linker onderhoek van de 'E' bevindt zich op minimaal 15,0 mm en maximaal 15,75 mm afstand van de linker rand van de afbeelding. Dat is afstand <3> in afbeelding 5 hieronder. Verder ligt de afstand tussen dat punt van de 'E' tussen 20,3 mm en 21,1 mm vanaf de onderrand (afstand <1>). De punt aan het eind van de opdruk bevindt zich tussen 20,7 mm

en 21,4 mm van de onderrand (afstand <2>). Deze afstand is steeds tussen 0,1 en 0,6 mm groter dan afstand <1>, met als gevolg dat de opdruk enigszins schuin omhoog loopt gaande van links naar rechts.

Afb. 6. Afstanden tot de rand van de AEREO opdruk

Arthur Barger's rol lag vooral bij het productieproces en de verkoop van de zegels aan derden. Hij schijnt in deze tijd zelf niet al te veel exemplaren van de uitgifte aan zijn eigen handelsvoorraad te hebben toegevoegd, vooral omdat er in de Verenigde Staten onverwacht weinig belangstelling voor bleek te bestaan. Dat zou met zijn tweede creatie, de *Constitución de Estados Unidos*, beter gaan, om voor de hand liggende redenen. Barger is, zoals we verderop zullen zien, wel de geadresseerde van enkele zeer schaarse poststukken, gefrankeerd met afwijkende exemplaren van de *Defensa* emissie. En dat hebben we dan vooral te danken aan zekere Cristóbal Amengual, die hem een aantal unieke brieven nazond toen Barger weer naar Amerika was teruggekeerd. Amengual had een baantje bij het Amerikaanse consulaat in Barcelona, en werd Barger toegewezen als tolk en secretaris voor de duur van diens verblijf in die stad.

Tabel 1 geeft een samenvatting van de oplagen en de daadwerkelijk verkochte aantallen van de *Defensa* emissie.

TYPE	OPLAGE	VERKOCHT	OVERSCHOT	VEL/BLOKNUMMER
GEWONE POST				
ZEGEL	550.000	386.530	163.470	1-8000 10001-13000
BLOK	100.000	55.689	44.311	00001-100000
LUCHTPOST				
ZEGEL	5.000	4.984	16	1-100
BLOK	1.000	992	8	00001-01000

Tabel 1. Oplagen en verkochte aantallen van de *Defensa de Madrid*

De in de vijfde kolom opgevoerde vel- en bloknummers zijn gebaseerd op een beperkt aantal door Oswald Schier daadwerkelijk geattesteerde exemplaren. Overigens merkt Barger, in een brief d.d. 4 september 1969 aan Schier, het volgende op ten aanzien van de nummering van de blokken (Schier 2018b:30; mijn vertaling):

' ... Ik kan hier aan toevoegen dat ik niet veel vertrouwen heb in de nummering van deze uitgaven, aangezien er veelal niet in die volgorde werd gedrukt. De productie werd keer op keer onderbroken door bombardementen, en voor zover ik weet werd er geen nauwkeurige boekhouding van bijgehouden.'

Naast genummerde blokken is ook een aantal blokken van beide typen opgedoken zonder bloknummer. Het bestaan ervan is als volgt te verklaren. Tijdens het productieproces werden de blokken eerst stuk voor stuk uitgestanst, en dan in een aparte drukdoorgang genummerd. Het is mogelijk dat tijdens dit proces soms een blok bleef plakken aan zijn voorganger nadat deze van een nummer was voorzien, en aldus werd overgeslagen. Dergelijke blokken zijn dan typisch getand en gegomd, terwijl een indruk van het nummer van de voorganger zichtbaar is in de rechter bovenhoek. Daarnaast bleef een aantal nog ongenummerde blokken over nadat de beoogde oplage was bereikt. Deze bleven in het algemeen ongetand en ongegomd. Het ongenummerde blok in afbeelding 7 is getand en gegomd, maar heeft interessant genoeg geen spoor van een nummering rechts boven.

Afb. 7. *Defensa de Madrid* ongenummerd blok (Ed.760n)

Dus, terwijl de geringe oplage van de beide luchtpostvarianten vrijwel volledig werd verkocht, bleef die van de gewone zegels en blokken steken op een enigszins teleurstellende 70% respectievelijk 56% van het totaal. Dat is heel wel te verklaren door de omstandigheden. Allereerst was er de logistieke kant: een

steeds in omvang toenemend deel van het land kwam onder controle van de nationalisten, terwijl de oorlog ook het verkeer naar sommige van de nog niet bezette delen hachelijk maakte. Daardoor was verkoop via een slechts beperkt aantal kantoren mogelijk. Daarnaast hadden maar weinige verzamelaars nog voldoende middelen om aan iets anders dan directe levensbehoeften te besteden, zeker gezien de aan inflatie onderhevige bedragen waarvoor de zegels werden aangeboden. En ook in het buitenland nam de interesse voor de Spaanse filatelie als gevolg van de oorlogssituatie en de onduidelijke status van de uitgiften van de verschillende partijen drastisch af. Zo waren de gangbare catalogi opgehouden met het opnemen van de vloed aan locale uitgiften die er tijdens de Burgeroorlog links en rechts verschenen, en die nu een apart verzamelgebied vormen.

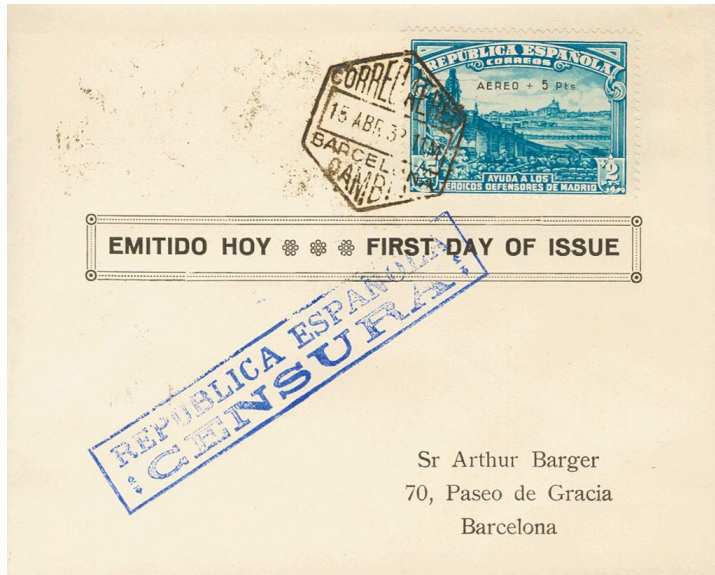
De overgebleven zegels van deze uitgifte werden na de overwinning van de nationalisten in 1939 door dezen in beslag genomen. In de loop van de jaren veertig werden de restanten van alle inmiddels ongeldig verklaarde republikeinse zegels te koop aangeboden. Er werden geen kopers gevonden, waarna de gehele voorraad werd vernietigd.

Het gebruik van de zegels

Alhoewel de *Defensa de Madrid* een van de eerste uitgiften van de republikeinse postale autoriteiten sinds het uitbreken van de oorlog was, is alleen van het gewone zegel een substantieel deel van de verkochte voorraad voor frankering gebruikt. De cataloguswaarde voor een gebruikt exemplaar is dientengevolge zeer bescheiden; die van een gelopen stuk met dit zegel is eveneens niet al te hoog. Ook het gewone blok is niet zeer schaars in gestempelde vorm, zij het dat het hoger noteert dan een ongebruikt blok met plakker. Een deel van deze blokken zal vermoedelijk wel op het postkantoor voorzien zijn van een welwillendheidsstempel. Er lijken echter ook flink wat echt gelopen stukken met dit blok te bestaan, zodat ook die nog wel vindbaar zijn. Dit zijn deels Eerste Dag enveloppen, vele daarvan vervaardigd door Barger's secretaris Cristóbal Amengual. Deze gebruikte daartoe een voorgedrukte envelop met de tekst EMITIDO HOY ('heden uitgegeven') plus het Engelse equivalent FIRST DAY OF ISSUE. Ook het hoteladres van Barger in Barcelona was erop voorgedrukt (zie afbeelding 8 hieronder). Het blok werd op de achterzijde geplakt, aangezien er op de voorzijde niet voldoende ruimte over was. Te oordelen naar de bloknummers op deze stukken - alle liggend tussen 94501 en 94700 - heeft Amengual er 200 stuks van postklaar gemaakt. De meeste van deze enveloppen dragen tevens het stempel van de censuur. Het lijkt overigens niet aannemelijk dat ze daadwerkelijk door de autoriteiten geïnspecteerd zijn, omdat ze geen brief bevatten, als ze überhaupt al dichtgeplakt waren.[6]

Het luchtpostzegel is daarentegen, gezien de catalogusnotering, behoorlijk schaars in gebruikte staat, en geplakt op een echt gelopen stuk nog zeldzamer. Ook hier gaat het in veel gevallen om Eerste Dag enveloppen. In een brief aan Oswald Schier d.d. 21 augustus 1969 stelt Barger dat Amengual op de bewuste dag van uitgifte twee vellen – d.w.z. 100 exemplaren - van dit zegel beschikbaar had voor frankering, maar dat hij ze wellicht niet allemaal gebruikt

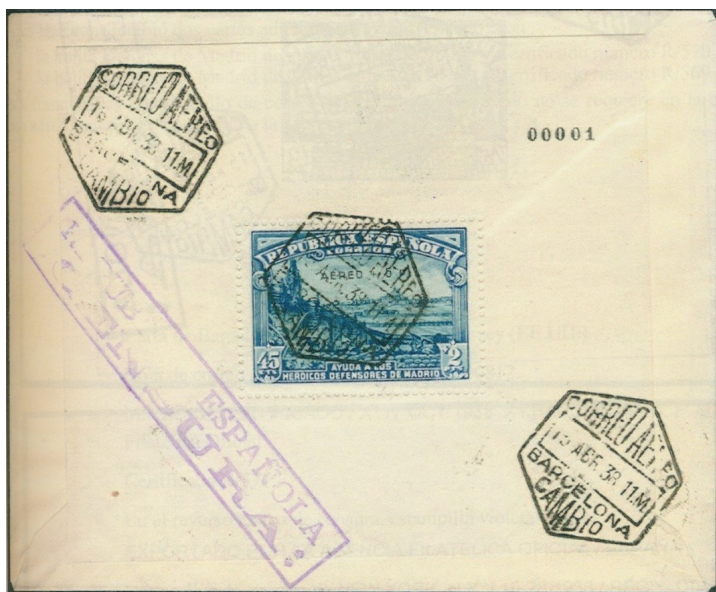
heeft.[7] Al met al moet Barger's assistent op die vijftiende april heel wat uurtjes op het postkantoor hebben doorgebracht. Afbeelding 8 toont een van de bewuste exemplaren van zo'n FDC. Daarnaast zijn enkele van dergelijke stukken bekend geworden die geadresseerd zijn aan anderen dan Barger zelf.

Afb. 8. *Defensa de Madrid* luchtpostzegel op Eerste Dag brief (Ed.759)

Regulier gebruik van het luchtpostzegel op een echt per luchtpost vervoerd stuk anders dan een FDC is overigens uiterst schaars. Er was so wie so al weinig sprake van luchtpost vanuit republikeins gebied. Bovendien was het bedrag van 5,45 peseta's op geen enkele moment tussen 15 april 1938 en het einde van de Burgeroorlog het luchtposttarief naar enig land, al dan niet inclusief aantekenrecht. De weinige stukken die zijn geattesteerd zijn of overgefrankeerd of hebben enkele zegels bijgeplakt ter completering van het betreffende tarief. Losse gebruikte zegels hebben typisch een welwillendheidsafstempeling, dan wel een oncontroleerbaar of vals stempel. Zo is een afstempeling van Sevilla bekend, nota bene een stad die al van meet af aan in handen was van de nationalisten.

Voor een gestempeld exemplaar van het luchtpostblok geeft althans de Edifil-catalogus geen notering. Wel is er een notering voor dit blok op brief. Het lijkt erop dat het hier uitsluitend gaat om exemplaren op een Eerste Dag envelop, als die in afbeelding 8 hierboven. Het schijnt dat Barger al van jongs af aan erg gecharmeerd was van Eerste Dag uitgaven, en hij hielp zijn secretaris die 15-e april dan ook zelf een handje bij de productie. Naar eigen zeggen vervaardigde hij tien enveloppen met een luchtpostblok, de allereerste exemplaren uit de serie, met bloknummers 1 t/m 10. Toen moest hij stoppen, omdat het postkantoor sloot en 'I ran out of saliva' (in een brief aan Oswald Schier d.d. 29 juli 1969). Dat laatste is niet onaannemelijk, gezien het 126 cm² metende oppervlak van een blok. Het eerste lijkt te worden gelogenstraft door het stempel op het exemplaar met bloknummer 00001, als getoond in afbeelding 9 (foto uit Schier 2018b:489):

Afb. 9. Luchtpostblok 00001 op Eerste Dag brief (achterzijde; Ed.760)

Te oordelen naar het stempel werd dit geplaatst om 11 uur 's morgens, en dat lijkt niet bepaald kort voor sluitingstijd te zijn geweest. Het is mij echter opgevallen dat ook andere Eerste Dag afstempelingen deze zelfde tijd vermelden. Vermoedelijk is Amengual rond dat tijdstip aan zijn karwei begonnen, en hebben de beide heren, immers zelf geen postbeambte, fanatiek zitten stempelen zonder op elk heel uur het stempel aan te passen. We zullen de heer Barger hier dan ook maar het voordeel van de twijfel gunnen.

Afwijkende en speciale exemplaren van de Defensa de Madrid

Het is bepaald niet verwonderlijk dat er door de tamelijk hachelijke omstandigheden waaronder de productie van deze zegels plaatsvond, de nodige afwijkingen optraden, met name in de vorm van misperforaties, en enkele plaatfouten die het woord AYUDA aantastten. De catalogi geven daarvan een overzicht, met bijbehorende prijzen. We zullen ze hier onbesproken laten, onder verwijzing naar meer gespecialiseerde publicaties (cf. Andreu i Bartoli et al 2004:79-83). Daarnaast werd ook doelbewust een aantal speciale varianten geproduceerd. Zo is van alle vier vormen van de *Defensa* uitgifte, net als bij vele eerdere Spaanse zegels het geval was, een klein deel van de oplage *sin dentar* (ongetand) gelaten. We zagen in de eerste aflevering dat ook van het *Toledo*-blok een dergelijke versie was verschenen. Deze exemplaren waren bedoeld om aan relaties van de postale autoriteiten te worden geschonken, of via de filatelistische kanalen te worden verkocht. Uiteraard was het doel van de *Defensa* uitgifte niet zozeer postaal als wel financieel, d.w.z. het genereren van inkomsten voor de noodlijdende Republiek. Dat gold uiteraard a fortiori voor de ongetande versies die, alhoewel officieel frankeergeldig, in feite pure albumstukken waren. Voor geen van de vier ongetande varianten is dan ook een

catalogusnotering te vinden voor gestempeld dan wel 'op brief'. Enkele exemplaren hebben het echter toch tot daadwerkelijk gebruik gebracht. Schier (2018a:233-6) toont enige Eerste Dag exemplaren van het ongetande zegel op stukken gericht aan Barger, op zijn adres in Barcelona. Er is ook een brief d.d. 14 september 1938 aan zijn postbus in Flushing (New York). Er lijken geen Eerste Dag brieven te zijn met het ongetande luchtpostzegel. Wel zijn enkele 'gewone' brieven bekend met zo'n exemplaar, alle gestuurd door Cristóbal Amengual. De weinige luchtpostzegels-op-fragment die daarnaast bekend zijn lijken eveneens afkomstig te zijn van door Amengual gestuurde brieven.

De beide ongetande blokversies zijn schaars. Afbeelding 10 toont de luchtpostvariant, afkomstig uit de reeks met bloknummers 01001-01100, voor zover bekend de enige reeks met opdruk die ongetand is gebleven. Verreweg de meeste exemplaren van beide ongetande blokken zijn ongestempeld.

Afb. 10. *Defensa de Madrid* ongetand luchtpostblok (Ed.760s)

Dat laatste is ook wat men zou verwachten van een object dat duidelijk niet geschikt was voor frankeerdoeleinden, maar wel om direct in een collectie te worden opgenomen. Er zijn enkele exemplaren bekend van het ongetande blok voor de gewone post op FDC, maar de authenticiteit van de afstempelingen daarop is twijfelachtig (Schier 2018b:426). De enige bekende exemplaren van ongetande blokken op een echt gelopen poststuk zijn een blok gewone post (bloknr. 39154), een luchtpostblok (bloknr. 01017) en een luchtpostblok met kopstaande opdruk (bloknr. 01127). Alle drie zijn door Amengual gestuurd aan Barger's postbus in Flushing. Afbeelding 11 toont voor- en achterzijde van het stuk met het ongetande blok gewone post. Het is verzonden op 30 (?) september 1938 en aangekomen in New York op 12 oktober. Barger bevond zich op dat moment al weer thuis. Naam en adres van de afzender staan links boven op de adreszijde van de envelop.

Afb. 11. Ongetand blok op echt gelopen brief (Ed.758s)

Afbeeldingen van de beide versies van het ongetande luchtpostblok op brief zijn te vinden in Schier (2018b:501;503)

De oplagen van alle ongetande *Defensa* uitgiften zijn bescheiden. Tabel 2 geeft de aantallen van alle bekende versies. Het gaat om minimum aantallen: er bestaan van alle typen, naast de bewust ongetand gelaten exemplaren ook wel exemplaren die ongetand zijn gebleven als gevolg van productiefouten (de enige 'echte', zou men kunnen zeggen). Dat zijn er bij het zegel voor de gewone post naar schatting 1.000, d.w.z. ongeveer net zoveel als er bewust zijn aangemaakt. Van de andere drie typen zijn dergelijke aantallen niet bekend. Er zijn ook vijf vellen van het zegel voor de gewone post met opzet verticaal ongeperforeerd gelaten. Zegels met alleen horizontaal ontbrekende perforaties komen eveneens voor, maar die stammen van echte productiefouten.

TYPE	OPLAGE	FDC	ECHT GELOPEN	VEL/BLOKNUMMER
GEWONE POST				
ZEGEL	1.000 1.000	JA	JA	5021-5040 VERSPREID
ZEGEL VERTICAAL	250	-	JA	5041-5045
BLOK	300 100	JA (?)	JA (1 EX.)	39101-39300 77901-78000
LUCHTPOST				
ZEGEL	250	NEE	JA (1 EX.)	101-105
BLOK	200	NEE	JA (1 EX.)	01001-01200

Tabel 2. Oplagen van de ongetande *Defensa de Madrid* uitgifte

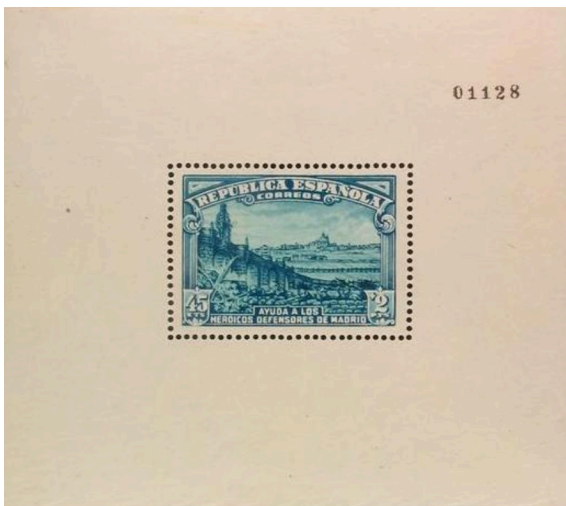
Van de beide ongetande luchtposttypen – zegel en blok - zijn 100 exemplaren geproduceerd met kopstaande opdruk. Afbeelding 12 toont het zegel, naast het reguliere exemplaar. Vergelijking tussen beide maakt duidelijk dat de kopstaande

opdrukfout inderdaad doelbewust is geproduceerd. Immers, op het reguliere zegel bevindt de opdruk zich zoals we eerder zagen op 15-16 mm links van de rand, terwijl dat in het kopstaande geval zo'n 6-7 mm minder is. Als gevolg hiervan komt een groter deel van de opdruk – het gehele woord AEREO – bij deze laatste in het lichtere deel van de afbeelding terecht, en wordt daardoor beter zichtbaar.

Afb. 12. *Defensa de Madrid* met luchtopdruk, rechts kopstaand (Ed.759hi)

In de jaren 1950 zijn kopstaande opdrukken opgedoken op ongetande exemplaren van dit zegel, die zeer vermoedelijk niet bewust zijn vervaardigd. De blokken met kopstaande opdruk zijn afkomstig uit de reeks met bloknummers 01101 t/m 01200. Een daarvan is te vinden in afbeelding 11. Bij de blokken is de omgekeerde AEREO opdruk een fractie lager terecht gekomen, en daarom minder goed zichtbaar.

Afb. 11. *Defensa de Madrid* blok met kopstaande opdruk (Ed.760hi)

Alhoewel de oplage van zegel en blok dus gelijk is – van beide zijn 100 exemplaren vervaardigd - ligt de cataloguswaarde van het blok een factor 10 hoger. Wellicht zegt dit iets over het aantal exemplaren dat nog van elk van beide de tand des tijds heeft doorstaan, dan wel over de belangstelling ervoor bij de verzamelaars.

Bij een klein deel van de beide ongetande blokken is de nummering weggevallen, zodat deze allebei een ongenummerde variant kennen (Ed.758ns resp. 760ns). Met name de laatste is schaars.

Tenslotte wordt aangenomen dat 1.000 losse zegels en 109 blokken van de gewone post in de groen-blauwe kleur het eerder vermeldde bombardement op de drukkerij hebben overleefd. Oswald Schier heeft in de loop der jaren ongeveer 1.700 blokken van de gewone post onder ogen gehad, en gedetailleerd beschreven (Schier 2018b:394f); negen daarvan zijn groen-blauw. De waargenomen bloknummers ervan liggen tussen 25092 en 25107, en tussen 39004 en 39096. Aannemende dat minimaal alle tussenliggende nummers ooit behouden zijn gebleven, en van dezelfde afwijkende kleur zijn, dan komt men tot (maximaal) 109 van deze groen-blauwe exemplaren. Het blok getoond in afbeelding 3 hierboven is een van deze 'overlevers'.

De jubileumopdruk

Begin oktober 1938 waren slechts enkele honderdduizenden van de 1,55 miljoen *Defensa de Madrid* zegels verkocht, en men voorzag dat zelfs een deel van de aanvankelijk gedistribueerde 11.000 vellen onverkocht zou blijven. Dus werd besloten de 20.000 vellen - d.w.z. een miljoen zegels - die zich nog in de opslag bevonden een andere bestemming te geven. Op 7 november 1938 zou het twee jaar geleden zijn dat de slag om Madrid winnend werd afgesloten. Een opdruk die daaraan herinnerde leek een passende oplossing om de voorraden een tweede kans te geven. Omdat men vreesde dat de verkoop van losse zegels niet voldoende soelaas zou bieden, ontwierp men een opdruk van het formaat van een blokje van vier zegels. Elk vel van 5 bij 10 zegels omvatte 10 van dergelijke blokjes, op kolommen 1-2 en 3-4, telkens over twee rijen verspreid. De tien overblijvende zegels op kolom 5 kregen een eigen opdruk, een mini-versie van de grote opdruk. Dit leverde 200.000 overgedrukte blokjes van vier zegels op, en evenzoveel losse zegels met de kleine opdruk. De beide varianten worden getoond in afbeelding 12.

Afb. 12. *Segundo Aniversario* opdruk op de *Defensa de Madrid* (Ed.789/90)

De vertaling van de tekst van de opdruk luidt: 7 NOV. 1938 – TWEEDE VERJAARDAG VAN DE / HELDHAFTIGE VERDEDIGING VAN MADRID. Deze zegels werden verkocht voor 5 peseta's (los zegel) respectievelijk 20 peseta's (blokje), een fractie meer dan het dubbele van de nominale waarde. Ook de verkoop hiervan was geen echt succes: er werden 103.310 losse zegels verkocht (52%) en slechts 52.110 blokjes (26%). Men bleef dus zitten met een kleine 700.000 overgedrukte zegels. Ook die werden tenslotte door de nationalisten vernietigd.

Barger had geen bemoeienis meer met deze variant op 'zijn' *Defensa de Madrid* emissie: hij was reeds in juni 1938 naar Parijs afgereisd. Anders had hij wellicht het filatelistisch potentieel gezien van Eerste Dag enveloppen van dit zegel en het blokje van vier. Tevens zou hij wellicht oog hebben gehad voor grotere entiteiten, die ontstaan als men een of twee zegels van kolom 5 vast laat zitten aan het aanpalende blokje van kolom 3-4. Nu werden alle vellen fabrieksmatig opgesplitst in de twee typen, ongetwijfeld met oog op een vlotte afhandeling aan de loketten. Schier meldt dat hem slechts 8 exemplaren van zulke 5- of 6-tallige stukken bekend zijn. Afbeelding 13 toont een daarvan (Schier 2018b:542).

Afb. 13. *Segundo Aniversario* blokje van vijf zegels (Ed. 789/90)

Hier eindigt het verhaal van de *Heroica Defensa de Madrid*. Maar Arthur Barger had evenzeer bemoeienis met een tweede emissie, die amper zes weken na de *Defensa* verscheen. Die komt in een volgende aflevering aan de orde.

Noten

[1] Tenzij anders vermeld zijn de afgebeelde zegels afkomstig uit de collectie van de auteur.

[2] 'Steun aan de heldhaftige verdedigers van Madrid'.

[3] Sommige catalogi vermelden een oplage van 2 miljoen. Het hoogste velnummer dat bekend is geworden is echter 31000, hetgeen wijst op de eerder genoemde geringere oplage. Die stemt ook beter overeen met wat bekend is over de verkochte aantallen.

[4] Dit was uiteraard alleen voorbehouden aan handelaren en clubs. Bekend is dat de *Club Iberia Carta-Filatélica* uit Barcelona een bestelling deed voor haar leden van 1.500 complete series. De helft werd toegewezen, dus men ontving

750 gewone zegels, 300 velletjes, 7 luchtpostzegels, en slechts één enkel luchtpostvelletje (Schier 2018a:41). Onbekend is wie daarvan de gelukkige bezitter werd.

[5] Ontleend aan advertenties in o.m. de *Echo de la Timbrologie* van die tijd.

[6] Aanvankelijk stond het stempel kennelijk nog op de vorige dag ingesteld: 14 i.p.v. 15 april. Dientengevolge bestaan er enkele tientallen stukken met die foute datum. Onder de gestempelde losse zegels en die op gelopen brieven kunnen uiteraard de nodige uit het blok gescheurde exemplaren zitten. Daar die alle van plaat 5 afkomstig zijn, zou een redelijke schatting van het aantal van blokken afkomstige zegels mogelijk moeten zijn op basis van een statistische analyse van de aantallen.

[7] Dat Barger over zoveel luchtpostzegels kon beschikken geeft wel aan dat hij dicht bij het vuur zat, en een speciale behandeling kreeg van de A.F.O. We hebben eerder gezien dat deze zegels slechts mondjesmaat, en tegen forse meerprijzen, werden aangeboden. Wellicht werd Barger op deze wijze voor zijn werk beloond. Veel dollars voor een 'marktconform' salaris zullen ongetwijfeld niet beschikbaar zijn geweest, in het Barcelona van 1938.

Referenties

Andreu i Bartoli, Xavier et al (2004). *Catálogo Unificado Especializado de Sellos de España Tomo II (1931-1975)*. Madrid: Edifil.

Bakker, Dik (2019). *Arthur Barger: een Amerikaan in Barcelona*. Iberia 127, 4-10.

Carreras, Albert en Xavier Tafunell (eds) (1989). *Estadísticas históricas de España. Siglos XIX-XX*. Bilbao: Fundación BBVA.

Preston, Paul (2012). *The Spanish Holocaust*. London: Harper Press.

Schier, Oswald (2011a). *Manual de la Filatelia Española. Tomo I*. Filatelia de Barcelona.

Schier, Oswald (2011b). *Manual de la Filatelia Española. Tomo II*. Filatelia de Barcelona.

Schier, Oswald (2018a). *Sellos y Hojitas Defensa de Madrid 1938-1939. Tomo I: Los Sellos*.

Schier, Oswald (2018b). *Sellos y Hojitas Defensa de Madrid 1938-1939. Tomo II: Las Hojitas*.

Thomas, Hugh (2003). *The Spanish Civil War*. London: Penguin Books.

Arthur Barger: een Amerikaan in Barcelona – deel 3

Dik Bakker

Wat voorafging

In twee eerdere bijdragen (cf. *Iberia* 127, 4-10; *Iberia* 128, 17-32) zagen we hoe de Amerikaanse postzegelhandelaar Arthur Barger op uitnodiging van de Spaanse ambassadeur in de V.S. eind 1937, dus midden in de Burgeroorlog, naar Barcelona vertrok. Barger staat daar aan de wieg van de *Agencia Filatélica Oficial* (A.F.O.), de Officiële Filatelistische Dienst, die op 1 februari 1938 zijn deuren opent. Hij is vervolgens de inspirator van twee bijzondere uitgaven. Die zijn bedoeld om flink wat vreemde deviezen in het laatje te brengen van de noodlijdende Republiek: de *Defensa de Madrid* (Ed.757/60) en de *Constitución de Estados Unidos* (Ed.763/66). De eerste uitgifte werd besproken in de voorgaande aflevering. In deze derde en afsluitende bijdrage kijken we naar de tweede.

Constitución de Estados Unidos

Zoals we in de vorige aflevering reeds zagen, was Barger's eerste filatelistische project, de *Defensa de Madrid*, geen doorslaand verkoopsucces. Dit was deels te wijten aan het gebrek aan financiële middelen bij de meeste lokale verzamelaars, voor wie de beide zegels plus bijbehorende blokjes veel te duur waren. Dit werd nog erger nadat alleen nog vreemde valuta – Franse franks of Amerikaanse dollars – als betaling werden geaccepteerd, dan wel de tegenwaarde daarvan in inmiddels aanzienlijk in waarde gedaalde peseta's. Dat kon voor velen oplopen tot een weksalaris. Verder sprak het onderwerp van het zegel buitenlanders kennelijk minder aan, zodat er ook weinig werden verkocht via handelaren buiten Spanje. Tenslotte was de interesse van buitenlandse verzamelaars voor Spaanse zegels sterk geslonken als gevolg van de stortvloed aan lokale uitgaven uit het republikeinse en vooral ook het nationalistische kamp, die de markt overspoelden en die dientengevolge uit alle courante catalogi werden geweerd.

Toch werd bij de A.F.O. besloten tot een 'doorstart'. Op 1 juni 1938, slechts zes weken na het verschijnen van het *Defensa*-zegel, verscheen een in vele opzichten soortgelijk exemplaar: de *Constitución de Estados Unidos*. Een dergelijke uitgifte ter ere van de afkondiging van de Amerikaanse grondwet op 17 september 1787, en de ratificatie ervan in juni 1788, was reeds aangekondigd in de *Gaceta de la República* - het Staatsblad – van 29 december 1937. Ook een aantal andere landen memoreerden dit 150-jarige jubileum met een of meer postzegels, in de eerste plaats natuurlijk de Verenigde Staten zelf, als getoond in afbeelding 1.[1]

Afb. 1. Uitgiften n.a.v. de Amerikaanse Constitutie uit 1937 en 1938

Met name Arthur Barger was ervan overtuigd dat dit het juiste moment was om het beoogde zegel te laten verschijnen. Hij verwachtte met name veel interesse uit zijn eigen vaderland, waarvan hij de filatelistische markt natuurlijk goed kende, en waar hij de nodige relaties had. Het zou ook een mooi teken van dankbaarheid zijn aan de enkele duizenden Amerikaanse vrijwilligers die aan de kant van de Republiek streden.[2]

En zo geschiedde. Het oorspronkelijke idee voor het ontwerp werd in dit geval geleverd door Arthur Barger *himsel*, en werd uitgevoerd door dezelfde Camilo Delhom die ook verantwoordelijk was voor het ontwerp van de *Defensa*. Qua formaat en indeling doet het nieuwe zegel zeker denken aan zijn voorganger, die op zijn beurt weer geïnspireerd leek door de eerder verschenen Toledo-uitgifte van de nationalistes. Dit is duidelijk te zien in afbeelding 2. Het voornaamste nieuwe element is dat nu sprake is van een meerkleurige, en daardoor ook wat aantrekkelijker, meer tot de verbeelding sprekende uitvoering.[3]

Afb. 2. De *Defensa* (Ed.757) en de *Constitución* (Ed.763)

Bovenaan staat weer 'República Española', met in kleiner lettertype eronder 'Correos'. Er is een nieuwe frankeerwaarde van 1 peseta, opgenomen in een cirkel rechtsboven en linksonder. Het *Defensa*-zegel had weliswaar het gangbare brieftarief van 45 céntimos, maar er was wel een toeslag van 2 peseta's aan toegevoegd die hier ontbreekt, zodat de basisprijs voor dit zegel minder dan de helft bedroeg van die van zijn monochrome voorganger. Links en rechts van het zegelbeeld staan wederom Griekse zuilachtige motieven. Centraal in het ontwerp staat het Vrijheidsbeeld, het eerste dat per schip arriverende immigranten zien als ze de haven van New York binnenvaren. Achter haar vermoeden we de zon, die door een grijzig wolkendek gluurt. Links en rechts van het beeld vinden we de

vlaggen van de Republiek en van de Verenigde Staten, hier nog met 48 sterren, om de beurt voor- en achteraan. Daar boven uitstekend zien we de skyline van New York. De tekst in de onderste horizontale balk luidt, vertaald: 'HERINNERINGSZEGEL – HARTELIJKE GROET VAN DE SPAANSE REPUBLIEK AAN ONZE VRIENDEN IN DE VERENIGDE STATEN VAN AMERIKA'. Rechts daarvan staan de jaartallen 1787 – 1937, in feite de enige verwijzing naar het jubileum van de grondwet, die zich natuurlijk wel bevindt in de linkerhand van het Vrijheidsbeeld.

De zegels werden, net als bij de *Defensa*, gedrukt in vellen van 50 exemplaren, 10 rijen van 5, in tanding 11½. Elk vel van 50 draagt een controlenummer boven zegel nummer 5. Per drukgang werden twee vellen naast elkaar afgedrukt, met een tussenstrook tussen de vellen. Die werden vervolgens gescheiden, zodat alleen vellen van 50 bekend zijn. Er is gesuggereerd dat er maar liefst 10 platen zouden zijn gebruikt, maar dat lijkt onwaarschijnlijk gezien de tamelijk beperkte oplage van 6.200 vellen (Martínez-Pinna 2002:232). Er verschenen ook weer blokjes met een enkel zegel, die gedrukt werden in vellen van vier bij vijf stuks. Het grootste deel van de oplage werd wederom geproduceerd door Rieusset, alwaar ook de opdrukken voor de luchtpost werden aangebracht. Maar nu werd ook een klein deel van het werk uitbesteed aan drukkerij Barguño, eveneens in Barcelona.

Oplagen en verkoop

Van de *Defensa* werden maar liefst 20.000 vellen geproduceerd (d.w.z. 1.000.000 zegels), waarvan slechts 64% werd verkocht. Bij de *Constitución* deed men het daarom iets rustiger aan: men kwam tot 6.000 vellen (300.000 zegels). Maar nu bleef de teller steken op een magere 51% verkocht. Beter verging het de blokjes met een enkel zegel. Van de totale oplage van 125.000 stuks werden er 92.519 verkocht (74%), meer dan het dubbele aantal van die van de *Defensa*. Afbeelding 3 toont een exemplaar, in dit geval voorzien van de handtekening van Arthur Barger, gezet op de dag van uitgifte. Hij gebruikt hier, als wel vaker tijdens zijn Iberische avontuur, de Spaanse versie van zijn voornaam.

Afb. 3. *Constitución* blok (Ed.764)

Twee maanden voor het verschijnen van de *Constitución* was reeds bepaald dat deze uitgifte alleen op voorinschrijving kon worden aangeschaft, inclusief een aanbetaling, en uitsluitend via de A.F.O. te Barcelona. Enige tijd na het verschijnen kon dat overigens alleen maar tegen buitenlandse deviezen, waarover Spanjaarden officieel eens niet mochten beschikken. Was van de *Defensa* al ongeveer de helft van de oplage in het buitenland beland, de *Constitución* werd door deze maatregel in feite een puur exportproduct. Dit leidde tot luid protest van de verzamelaars binnen de grenzen van de Republiek, en tot geschamper in nationalistische kringen.

We stelden reeds dat deze uitgifte in vele opzichten een kopie is van zijn voorganger. Ook nu weer werden het losse zegel en het blokje uitgebracht voorzien van een opdruk voor luchtpost, wederom met 5 peseta's toeslag. En dit in een tijd dat van luchtpost hoegenaamd geen sprake meer was. Reeds vanaf het begin van de Burgeroorlog, dus na 18 juli 1936, vonden nog slechts zeer sporadisch niet-militaire vluchten boven Spanje plaats. Verder werd het de recent opgerichte LAPE (*Líneas Aéreas Postales Españolas* – Spaanse Luchtpost Dienst) bij decreet van 26 december 1936 verboden burgervluchten uit te voeren. De enige luchtverbindingen via welke in 1938 nog post kon worden vervoerd waren vluchten van Air France naar Noord-Afrika en Zuid-Amerika, die tussenlandingen maakten in Madrid en Barcelona.[4] Afbeelding 4 toont de luchtpostopdrukken van de beide door Barger geïnspireerde uitgiften, boven die van de *Defensa* en onder de herziene versie van de *Constitución*.

AEREO + 5 Pts.

AEREO

+ 5 ₧

Afb. 4. De AEREO opdruk van de *Defensa* en de *Constitución*

De voornaamste verschillen zijn de relatieve grootte van het woord 'Aereo', de ruimte tussen de beide onderdelen, de vorm van de P van 'Pts', en de aan- of afwezigheid van een punt erachter. Afbeelding 5 toon het luchtpostzegel en het blokje.

Afb. 5. *Constitución Aereo* zegel en blok (Ed.765/766)

Het gebruik van de zegels

We kunnen het erover eens zijn dat deze uitgifte postaal gezien volstrekt overbodig was, zeker zo kort na de *Defensa*, waarvan nog grote hoeveelheden in het magazijn lagen. Maar laten we eens kijken naar de verkochte aantallen van de vier typen, en ze vergelijken met die van de voorgaande uitgifte.

TYPE	OPLAGE <i>CONSTITUCION</i>	VERKOCHT	PERC.	VERKOCHT <i>DEFENSA</i>	PERC.
GEWONE POST					
ZEGEL	300.000	154.554	51,5%	386.530	70,3%
BLOK	125.000	92.519	74,0%	55.689	55,7%
LUCHTPOST					
ZEGEL	10.000	5.161	51,6%	4.984	99,7%
BLOK	2.660	2.647	99,5%	992	99,2%

Tabel 1. Oplagen en verkochte aantallen van de *Constitución*

De beide blokjes vertonen weer een uniek nummer rechts bovenaan. Die voor de gewone post lopen van nummer 1 t/m 125.000, en voor de luchtpost van 1 t/m 2660.[5]

We kunnen vaststellen dat de aantallen van de losse zegels van de *Constitución*-uitgifte – beide net iets meer dan de helft verkocht – duidelijk achterbleven bij die van de *Defensa*, ondanks de ten opzichte daarvan bijna gehalveerde oplage. Het enige dat er positief uitspringt is het blokje voor de gewone post. Dat was dan ook redelijk betaalbaar, althans bij de voorinschrijving. Het luchtpostblokje, verreweg het meest schaarse van de vier typen, is als enige vrijwel volledig uitverkocht. De verkoop van de blokjes was dus zeker succesvol, en het was wellicht daarom dat de A.F.O. in oktober 1938 verklaarde dat deze uitgifte een doorslaand succes was. Men doelde vermoedelijk op de revenuen, maar stellig niet op het aantal aan het gewone publiek verkochte zegels. De meeste luchtpostblokjes zullen overigens direct in buitenlandse handen terecht zijn gekomen, zowel vanwege de kostbaarheid ervan als ten gevolge van de deviezenbepaling.

Alhoewel de catalogusnoteringen voor ‘gebruikt’ en ‘op gelopen poststuk’ een dergelijke conclusie niet lijken te rechtvaardigen, zijn erg weinig van deze zegels en blokjes daadwerkelijk voor frankering gebruikt. Voor losse gestempelde zegels is de notering voor ‘ongebruikt met plakker’ een logische bovengrens, en dat schijnen de catalogi ook te suggereren. Immers, op niet-postfrisse exemplaren kunnen later vrij gemakkelijk min of meer overtuigende stempels worden aangebracht. Een andere mogelijke verklaring is de ongebruikelijke nominale waarde: noch de 1 peseta van de versie voor de gewone post noch de 6 peseta voor de luchtpost kwam overeen met een op dat moment gangbaar tarief. Het formaat van de blokjes maakte deze, nog afgezien van wat ervoor betaald moest worden, weinig geschikt voor frankering. En men peinsde er uiteraard niet over het zegel uit het blokje te verwijderen. Het leeuwendeel van de gevonden gelopen stukken is dan ook filatelistisch van aard. Dat geldt niet voor de brief getoond in afbeelding 6 hieronder. Hij is gestuurd op 30 (?) september 1938 naar Arthur Barger’s postbus in Flushing (N.Y.) door zijn assistent Cristóbal Amengual. De brief is voorzien van drie exemplaren van het *Constitución*-zegel. Op de voorzijde bevinden zich ook nog twee cijferzegels, en op de achterzijde een ongetand blok van de *Defensa*-serie met een frankeerwaarde van 45 céntimos. Dit laatste werd reeds getoond in de voorgaande aflevering (zie afbeelding 11 aldaar). De totale frankering komt dus op 4,05 peseta’s, en dat is een luttele 5 céntimos meer dan het op dat moment geldende tarief voor een aangetekende luchtpostbrief naar Amerika: 1,25 porto + 1,25 voor aantekenen + 1,50 voor luchtrecht. We kunnen in dit geval dus denk ik wel spreken van een regulier poststuk.

Afb. 6. Driemaal Ed.763 op brief naar de Verenigde Staten

Dat kan uiteraard niet gezegd worden van de Eerst Dag brief met het luchtpostzegel erop in afbeelding 7. Dat de brief met de luchtpost zou zijn vervoerd is uiteraard onzinnig. Ook het censurstempel is totaal overbodig op deze lege envelop met open klep, die waarschijnlijk nooit in handen is geweest van enige postbeambte. Immers, Barger heeft zoals we bij de *Defensa* reeds zagen, samen met assistent Amengual zelf honderden van dergelijke maakwerkjes vervaardigd. Ze komen voor met handschrift, machineschrift en voorgedrukt adres: hotel Majestic, waar Barger domicilie had gevonden gedurende zijn verblijf in Barcelona. We herkennen het handschrift van afbeelding 3.

Afb. 7. Luchtpostzegel op Eerste Dag brief (Ed.765)

Naar verluidt was Barger gecharmeerd van luchtpoststukken en van Eerstedag brieven, dus beide elementen zijn hier gecombineerd.

Losse afgestempelde zegels zijn overigens schaars; Martínez-Pinna gebruikt zelfs de frase '*prácticamente nula*'. Een belangrijk deel van wat aan afgestempelde losse exemplaren opduikt heeft vermoedelijk nooit op een poststuk gezeten, maar is voorzien van een welwillendheidsstempel, of zelfs een afstempeling van dubieuze herkomst. Ze bleven overigens frankeergeldig tot het einde van de Burgeroorlog, 1 april 1939.

Ook van deze uitgifte werden de overgebleven zegels na de overwinning van de nationalisten in 1939 ongeldig verklaard en in beslag genomen. Dat waren dus zo'n 3.000 complete vellen met gewone zegels, bijna 100 vellen luchtpostzegels en ruim 30.000 blokjes. In de loop van de jaren veertig werden de restanten van alle ongeldig verklaarde republikeinse zegels te koop aangeboden. Er werden geen kopers gevonden, waarna de gehele voorraad werd vernietigd.

Afwijkende en speciale exemplaren

Net als bij de *Defensa* is, naast de vier basistypen, ook van deze uitgifte een flink aantal afwijkende varianten bekend geworden, waarvan vele vermelding kregen in de catalogi. Edifil hanteert daartoe de bekende lettercode als toevoeging aan de catalogusnummers. Een deel van de afwijkingen is onbedoeld ontstaan als gevolg van de hachelijke omstandigheden waaronder de productie plaatsvond. Het was oorlogstijd, er was groot gebrek aan materialen, en men had te maken met kapotte of niet goed functionerende apparatuur. Drukkerij Rieusset werd zelfs getroffen door een bombardement van de Italiaanse luchtmacht, waardoor een deel van de productie verloren ging. Anderzijds is een aantal 'fouten' bewust geproduceerd, ongetwijfeld om verzamelaars te verleiden (nog) meer deviezen richting de lege republikeinse schatkist te laten vloeien.

Bij de bespreking van de *Defensa* kwamen we reeds een aantal varianten tegen. Hier wil ik een iets meer systematische behandeling geven van dit verschijnsel, dat overigens ook voorkomt bij zeer veel andere Spaanse uitgiften, en dat de Spaanse filatelie een extra dimensie geeft ten opzichte van die van de meeste andere landen. Als betoogd in Bakker (2019c) maakt dit dat een collectie Spanje waarin alle hoofdnummers uit de catalogus aanwezig zijn slechts het begin is van een *complete* verzameling. Anderszins betekent dit dat er nog veel te verzamelen en te bestuderen valt als men moet besluiten dat bepaalde zegels, zoals de fameuze dos reales uit 1851 (Ed.8), jammer genoeg om budgettaire redenen buiten de collectie moeten blijven, die daardoor vroegtijdig 'compleet' dreigt te worden. Zoals verderop zal blijken worden nog steeds nieuwe varianten gevonden, die vooralsnog ongecatalogiseerd zijn. Grondige studie van Spaanse zegels kan dus belonend zijn in de vorm van een ontdekking, plus eventuele toevoeging ervan aan de catalogus, en voor de ontdekker dus een eigen plekje in de filatelistische historie.

Ik zal de volgende categorieën onderscheiden, die relevant zijn voor beide Barger-uitgiften, en tevens vele andere.

a) Er zijn twee soorten **papier** gebruikt: wit (*blanco*) en grijsachtig (*grisáceo*). De eerste soort treffen we aan bij het blokje in afbeelding 3, de tweede bij het blokje in afbeelding 5.

b) Bij de blokjes treft men geelgetinte **gom** aan, bij de gewone zegels slechts ongekleurde gom.

c) De gebruikelijke **perforatie** van de uitgifte is 11½, via lijntanding (*de línea*) bij de vellen van 50 zegels en via raamtanding (*de molde*) bij de blokjes. De beide losse zegels komen echter ook voor met de schaarsere lijntanding 11.

d) Van beide uitgiften zijn meerdere **kleurvarianten** gevonden. Bij de *Defensa* waren dat er drie: naast het standaard licht-blauw (*azul claro*) ook groen-blauw (*azul verdoso*) en grijs-blauw (*azul gris*). Bij de meerkeurige *Constitución* vinden we als te verwachten wat meer variatie. Het losse zegel, al of niet met luchtopdruk, kent twee typen, die licht verschillen in de kleuring van de hemel achter het Vrijheidsbeeld. Het meest voorkomend is een gelige achtergrond (*fondo amarillento*; Ed.763), iets minder vaak is deze grijsachtig (*fondo grisáceo*; Ed.763a). Van de laatste wordt wel aangenomen dat dit de kleur is van de eerste, bij Rieusset vervaardigde druk. Het verschil is tamelijk subtiel, maar hopelijk toch waar te nemen in afbeelding 8.

Afb. 8. Ed.763 en Ed.763a

Bij het blokje voor de gewone post zijn grotere verschillen opgetreden, en die hebben geleid tot een onderscheid in drie varianten: achtergrond grijs (*gris*; Ed.764), gelig (*amarillento*; Ed.764a) en grijs-zwart (*gris negro*; Ed.764b). Dankzij de nummering van de blokjes heeft men hier iets meer houvast. Van de 125.000 blokjes hebben 100 exemplaren, die met nummers 100401-100500, de grijs-zwarte achtergrond. Ook bij de 2.660 exemplaren van de luchtpost-versie treft men drie kleurvarianties, zij het iets andere. Hier zijn alle nummers bekend: achtergrond gelig (Ed.766): nummers 661-2660; grijsachtig (Ed.766a): nummers 1-500; diep-zwart (*negro intenso*; Ed.766b): nummers 651-660. De eerste twee staan in afbeelding 9.[6]

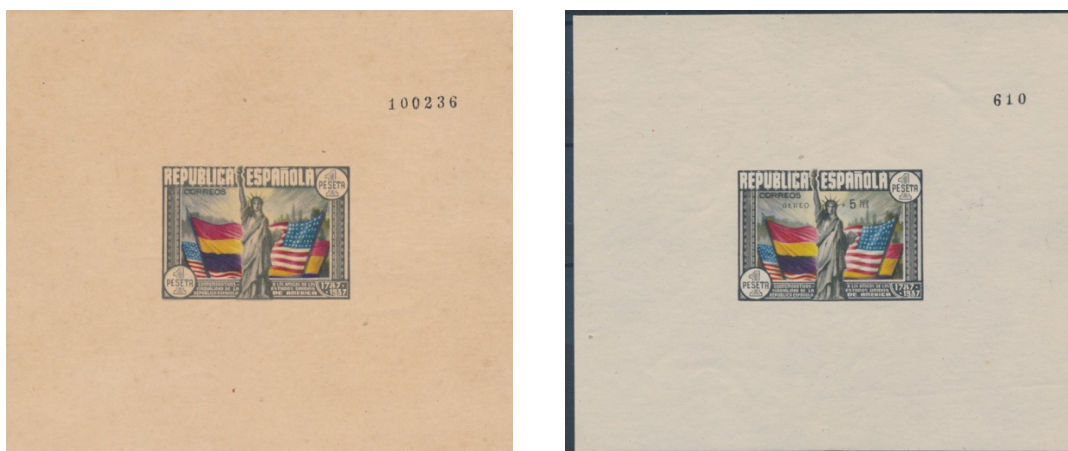
Een ander kleurverschil treedt op bij de beide zuilachtige versieringen links en rechts. Bij grijsachtig papier zijn deze eveneens grijs (zie het blokje in

afbeelding 3), maar bij wit papier geven ze een meer lila-achtig effect, zoals te zien bij de beide typen luchtpostblokjes in voorbeeld 8.

Afb. 9. Ed.766 en Ed.766a

e) Een volgende, ook bij een groot aantal andere uitgiffen voorkomende variant is de **ongetande** versie, gecodeerd met een 's' (*sin dentar*). Beide zegels en hun blokversies zijn in deze vorm bekend geworden, de losse zegels ook nog eens in beide kleuren. Aangenomen mag worden dat al deze varianten bewust geproduceerd zijn. Bij de blokjes is extra evidentie hiervoor dat de ongetande exemplaren doorlopend genummerd zijn, passend in de totale nummering. Voor de gewone post zijn dit 400 exemplaren uit de serie, met nummers 100001-100400, en voor de luchtpostversie 100 exemplaren uit de serie, met nummers 551-650. Afbeelding 10 toont beide blokjes. De catalogi vermelden geen kleurverschillen voor de zegels zelf, wat te verwachten is bij een korte, aaneengesloten reeks. We vermeldden eerder dat er twee soorten papier zijn gebruikt: wit en grijsachtig. Het papier van het blokje links lijkt eerder bruin, en dit zou een derde papersoort kunnen betreffen. Dat is niet onaannemelijk, gezien de grote tekorten aan geschikt papier, maar wellicht is de tand des tijds hier in het spel.

Afb. 10. Ed.764s en Ed.766s

Voor het losse ongetande luchtpostzegel vermeldt Edifil twee typen: een met een gele en een met een grijze achtergrondkleur (Ed.765s en Ed.765as). Recent echter werd het zegel in afbeelding 11 ter veiling aangeboden. Het is een ongetand randstuk in een tot op heden niet geattesteerde kleurstelling, heldergeel gecombineerd met donkerblauw.[7]

Afb. 11. Ed.765s in ongewoon sterke kleuren

f) Is 'ongetand' het resultaat van het volstrekt achterwege blijven van perforatie, **partiële tanding** treedt op als er iets misgaat bij het perforeren. Ook dat zien we vaker optreden bij Spaanse uitgaven. Bij de *Constitución* treffen we de volgende combinaties aan. Dit betreft uiteraard slechts de lijntanding bij de beide velzegels, omdat de raamtanding bij de blokjes in principe niet gedeeltelijk achterwege kan blijven. Er komen drie varianten voor. Bij beide zegels treffen we exemplaren zonder verticale tanding. Dit komt het best tot uiting bij een randpaar, als in afbeelding 12 links. Het ongetande exemplaar rechts heeft een bijzondere, bij mijn weten nergens eerder vermelde donkerblauwe achtergrondkleur. De randen zijn niet zodanig breed dat het zeker is dat het hier niet gaat om een bewerking van een getand exemplaar. Hoe het ook zij, de kleur maakt het zegel hoe dan ook bijzonder.

Afb. 12. Verticaal ongetand paar (Ed.763sv) en los zegel (Ed.763svcc?)

Verder zijn er alleen van het zegel met luchtpostopdruk exemplaren bekend geworden zonder horizontale tanding, en daarnaast ook nog driezijdig getande exemplaren, waarbij de onderzijde ongeperforeerd is gebleven.

g) Dan is er spake van **drukverschillen** in het zegel zelf (*variedad de impresión*). Bij de beide varianten zonder *Aereo*-opdruk komen exemplaren voor waarbij de afdruk van de vier vlaggenstokken naar links is verschoven, zodat ze aan de linkerzijde los van hun vlaggen zijn geraakt, en aan de rechterzijde bovenop de vlaggen zijn terecht gekomen. Afbeelding 13 laat dit in detail zien.

Afb. 13. Verschoven vlaggenstokken (Ed.763id/764id)

Andere waargenomen drukverschillen zijn een verschuiving van de grijskleur, die onder meer de plaatsing van het Vrijheidsbeeld aantast.

h) Waren de drukverschillen hierboven naar alle waarschijnlijkheid het gevolg van een haperende drukpers, diverse **opdrukfouten** (*error de impresión*) die aangetroffen worden bij de Aereo-opdruk lijken doelbewust vervaardigd. Ze treden met name op bij het losse zegel. Zo treffen we aan: een kopstaande opdruk, een rode opdruk en een dubbele opdruk, achtereenvolgens getoond in afbeelding 14.

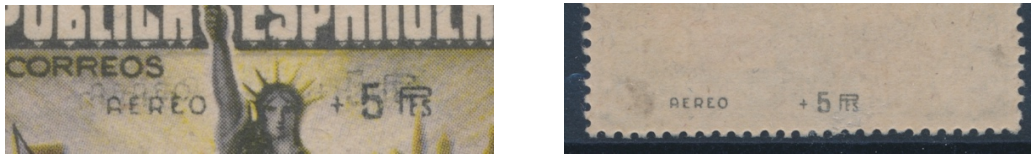

Afb. 14. Diverse opdrukfouten (Ed.765hi/765hcc/765hh)

Net als bij de kopstaande opdruk op de *Defensa* lijkt de plaatsing daarvan ook in dit geval niet het gevolg van een onbedoelde omdraaiing van het vel. De tekst zou dan immers in het kleurige onderste deel van het zegel terecht zijn gekomen, en dientengevolge minder goed zichtbaar zijn. Nu staat hij overduidelijk in de lichtgekleurde bovenhelft, waar ook de reguliere opdruk zich bevindt. Het is ook niet erg aannemelijk dat eens per ongeluk rode inkt zou zijn gebruikt. De dubbelslag kan uiteraard wel een 'echte' fout zijn, het gevolg van een niet-goed functionerende drukpers.

Een andere opdrukfout, gecatalogiseerd als Ed.765hz, plaatst de opdruk op de gomzijde, als gevolg van het omgedraaid inleggen van het vel. Deze fout komt ook voor op zegels die tevens een opdruk op de beeldzijde hebben (Ed.765hr). Een fout die vooralsnog niet gecatalogiseerd is, betreft het zegel in afbeelding 15. Het gaat hier om een dubbelfout: er is sprake van een enigszins halfslachtige, maar zeker zichtbare dubbelslag aan de voorzijde (zie de detailopname links, met daarnaast een afbeelding van de bijbehorende opdruk

op de gomzijde). Ed.765hh zou voor deze variant een consequente nummering kunnen zijn.

Afb. 15. Dubbelfout (Ed.765hh + Ed.765hr)

Opdrukfouten komen ook voor op de blokjes, zij het dat ze sporadisch zijn. Zo zijn er slechts 50 blokjes met een kopstaande *Aereo*-opdruk geproduceerd, voorzien van de nummers 501 t/m 550. Nummer 518 is aan te treffen in afbeelding 16.

Afb. 16. Luchtpostblokje met kopstaande opdruk (Ed.766hi)

In deze categorie horen mijns inziens ook thuis de blokjes zonder nummer. Hoe dan ook, alle vier de bloktypen – gewone post en luchtpost, al of niet getand - komen voor zonder nummer, en ze hebben een plekje in de catalogus gekregen. In afbeelding 17 wordt het getande exemplaar van de gewone post getoond. De achtergrondkleur lijkt hier te zijn het schaarse *gris negro*.

Afb. 17. Getand en ongenummerd blokje (Ed.764ns)

Ter afsluiting geeft tabel 2 hieronder een tentatief overzicht van de aantallen varianten die bekend zijn geworden van de twee door Arthur Barger geïnspireerde uitgiften. We tekenen hierbij aan dat dit vermoedelijk een ondergrens is in die zin dat combinaties van typen mogelijk zijn die vooralsnog niet genoemd zijn in de catalogi, zoals achtergrondkleur versus opdrukfout. We hebben tevens laten zien dat ook heden nog ontdekkingen mogelijk zijn die de lijst nog zouden kunnen uitbreiden. Ten aanzien van de *Constitución de Estados Unidos* kan worden gesteld dat een diepgravend standaardwerk, zoals Oswald Schier dat voor de *Defensa de Madrid* heeft samengesteld, vooralsnog ontbreekt. Een dergelijke studie zou ongetwijfeld nog meer variatie aan het licht brengen dan we nu reeds kunnen onderscheiden.

In de verschillende kolommen van tabel 2 zijn de standaardwaarden meegeteld; het minimum is dus overal 1. Onder 'TANDING' zijn de hierboven ingevoerde categorieën c, e en f samengevoegd. Onder 'VORM' vallen alle afwijkingen op de standaarduitvoering genoemd onder g en h. Uiteraard geeft het vermenigvuldigen van de aantallen in de kolommen een overschatting van het aantal bestaande varianten: veel combinaties zullen eenvoudigweg niet voorkomen. Aan de andere kant zijn er ook combinaties van typen *binnen* een kolom mogelijk. Zo bestaan er ongenummerde luchtpostblokjes van de *Constitución* met een kopstaande *Aereo*-opdruk.

	<i>Defensa de Madrid</i>				<i>Constitución de Estados Unidos</i>			
	KLEU R	TANDING	VORM		KLEU R	PAPIER	TANDING	VORM
ZEGEL	3	9	5		2 (3)	2	5	4
BLOKJE	2	2	2		3	2 (3)	2	3
ZEGEL LP	1	2	4		2 (3)	1	8	6
BLOKJE LP	1	2	3		3	1	2	3

Tabel 2. Geattesteerde aantallen varianten

De eerder opgevoerde niet-gecatalogiseerde typen van de *Constitución* zijn verdisconteerd in de aantallen tussen haakjes. Uiteraard kan bij een deel van de typen ook nog het onderscheid gebruikt/ongebruikt worden gemaakt. De verschillende bekende '*Muestra*'-opdrukken en fantasie-uitvoeringen zijn hier buiten beschouwing gebleven.

Ook is geen aandacht is gegeven aan vervalsingen, waarvan met name de *Aereo*-opdrukken het slachtoffer zijn. Hierover is eerder gepubliceerd in o.m. *Iberia* 73.

Slot

Arthur Barger verhuist in juni 1938 naar Parijs, om in oktober van dat jaar eindelijk naar huis terug te keren. Hij is dan bijna een jaar in Europa geweest. Hij onderhoudt van daaruit het contact met zijn voormalige secretaris, Cristóbal Amengual. Alhoewel Amengual zelf niet erg thuis is in de filatelie, blijft hij Barger toch geruime tijd van Spaanse uitgiften voorzien. Deze gaat door met het handelen in postzegels, tot ver na de Tweede Wereldoorlog. Hij overlijdt tenslotte in 1970, te San Diego, Californië.

Met de twee hier besproken emissies heeft Arthur Barger zichzelf een klein monumentje verschafte in de Spaanse filatelie. Of hij ook handelde met een winst oogmerk blijft de vraag: het moet op zich geen pretje zijn geweest zijn rustige vaderland voor een jaar te verruilen voor het in burgeroorlog verkerende Spanje, en een Europa dat aan de vooravond stond van de Tweede Wereldoorlog. Hoe het ook zij: in postzegelkringen zal zijn naam vermoedelijk nog wel een tijdje voortleven als schepper van de hier besproken uitgiften, de proeven en blokjes met zijn handtekening, en de vele aan hem gerichte poststukken. Enkele exemplaren daarvan zijn zeer schaars of zelfs uniek, en behoren tot de meest begeerde filatelistische objecten uit de periode van de Spaanse Burgeroorlog. Andere, met name de FDC's, zijn minder schaars, redelijk betaalbaar, en met zekere regelmaat te vinden in de veilingcatalogi, op weg naar weer een andere collectie.

Noten

[1] Verder onder meer Guatemala, Nicaragua, Brazilië, Frankrijk, Ierland, Polen, Turkije en China.

[2] Kwade tongen betogen dat Barger voornamelijk uit was op eigen gewin. Met name Martínez-Pinna (2002) lijkt hiervan overtuigd. Deze is kennelijk überhaupt niet zeer gecharmeerd van de Amerikaanse adviseur en zijn rol bij de twee uitgiften, want Barger wordt in de uitgebreide behandeling ervan in zijn boek slechts zijdelings genoemd.

[3] Alle vanaf hier getoonde zegels zijn afkomstig uit de collectie van de auteur.

[4] Binnen het nationalistische gebied voerden Duitse en Italiaanse maatschappijen vluchten uit, met landingen in onder meer Burgos, Sevilla en Salamanca.

[5] Sommige bronnen gaan ervan uit dat het totaal aantal geproduceerde luchtpostblokjes 3.000 is geweest. Hogere velnummers dan 2.660 zijn echter niet aangetroffen, zodat die laatste 340 blokjes kennelijk ongenummerd zijn gebleven, al of niet met opzet. Er is verder evidentie dat de gehele serie 1 t/m 650 van de luchtpostblokjes - bijna een kwart van de oplage - aan Barger zijn geschonken, mogelijk als betaling voor zijn werk. De eerste honderd ervan zouden zijn geplakt op Eerstedag-enveloppen met zijn naam en adres in Barcelona.

[6] Van de derde variant zijn dus maar 10 exemplaren vervaardigd. Zelfs in het onwaarschijnlijke geval dat alle 10 behouden zijn gebleven, is het enigszins curieus dat de *Edifil Especializado* een notering vermeldt in alle vier de kolommen: postfris; met plakker; gestempeld en op gelopen poststuk. Dit moet welhaast nattevingerwerk zijn, niet alles gebaseerd op recente opbrengsten.

[7] Subasta Soler y Llach, 16 januari 2018, onder nummer 1026. Het meegeleverde COMEX-certificaat definieert de kleuren als '*colores muy intensos, cielo con tonalidades azuladas y adornos laterales en tonos violáceos*'. Volgens het veilinghuis zouden er negen exemplaren van bekend zijn. Schrijver dezes is bekend dat op zijn minst twee daarvan zich bevinden in de collecties van KSP-leden.

Referenties

Andreu i Bartoli, Xavier et al (2004). *Catalogo Unificado Especializado de*

Sellos de Espana Tomo II (1931-1975). Madrid: Edifil.

Bakker, Dik (2019a). *Arthur Barger: een Amerikaan in Barcelona - deel 1*. Iberia 127: 4-10.

Bakker, Dik (2019b). *Arthur Barger: een Amerikaan in Barcelona - deel 2*. Iberia 128: 8-14.

Bakker, Dik (2019c). *Spanje: Grenzen aan de verzameling*. Iberia 129: 11-33.

Carreras, Albert en Xavier Tafunell (eds) (1989). *Estadísticas históricas de España. Siglos XIX-XX*. Bilbao: Fundación BBVA.

Martínez-Pinna, Alvaro (2002). *Manual de las Emisiones de los Sellos de España II – Años 1931 a 1939*. Madrid: Edifil.

Preston, Paul (2012). *The Spanish Holocaust*. London: Harper Press.

Schier, Oswald (2011a). *Manual de la Filatelia Española. Tomo I*. Filatelia de Barcelona.

Schier, Oswald (2011b). *Manual de la Filatelia Española. Tomo II*. Filatelia de Barcelona.

Schier, Oswald (2018a). *Sellos y Hojitas Defensa de Madrid 1938-1939. Tomo I: Los Sellos*.

Schier, Oswald (2018b). *Sellos y Hojitas Defensa de Madrid 1938-1939. Tomo II: Las Hojitas*.

Thomas, Hugh (2003). *The Spanish Civil War*. London: Penguin Books.

Naschrift: Waar zaten Barger en Amengual op 15 april 1938?

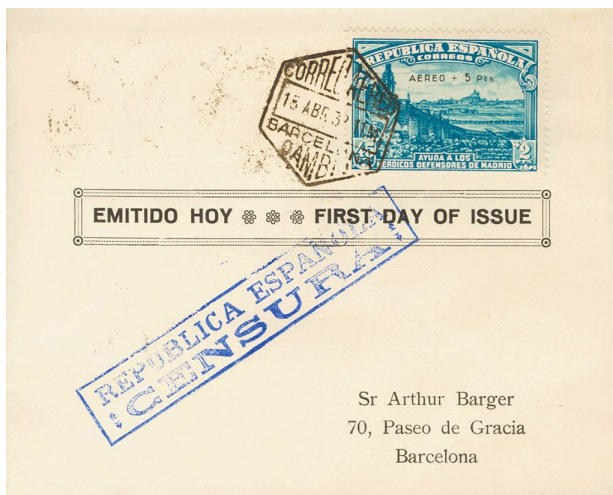
Dik Bakker

Ik dacht voorlopig wel even klaar te zijn met Arthur Barger, na de reeks van drie bijdragen in de voorgaande afleveringen van *Iberia*. Tot ik op een recente veiling onderstaande Eerstedag-envelop tegenkwam, waarop ik vervolgens de hand wist te leggen.[1]

Afb. 1 Eerstedag-envelop met Ed.757s

Op het eerste gezicht niet zoveel bijzonders. Er waren kennelijk ook weinig bidders want ik bemachtigde het lot voor de inzet. Er zijn inderdaad nogal wat van deze enveloppen in omloop, en ook ik had er al eentje in bezit. Die is te vinden in deel twee van de reeks, over de *Defensa de Madrid*-uitgifte (*Iberia* 128:24). Hij wordt hier voor de volledigheid nog eens getoond, en wel in afbeelding 2.

Afb. 2 Eerstedag-envelop met Ed.759

Het verschil tussen beide enveloppen is dat mijn oude exemplaar is voorzien van het zegel met luchtopdruk (Ed.759), terwijl aan het nieuwe exemplaar de ongetande versie voor de gewone post is gehecht (Ed.757s), en die duikt volgens mij niet zo vaak op als 'echt' gebruikt. Bovendien is het adres in dit geval niet voorgedrukt maar met de hand geschreven, en wel onmiskenbaar in Barger's eigen handschrift. Dat het inderdaad zijn hand is geweest wordt in voldoende mate bevestigd door vergelijking met onderstaand blokje van de *Constitución de Estados Unidos*-uitgifte, en de ondertekening van een brief van Barger aan Oswald Schier uit 1969, beide te vinden in afbeelding 3. Men hoeft geen handschrijfkundige te zijn om de overeenkomsten te zien. In de dertig jaar die tussen de onderscheiden versies ligt is er overigens weinig veranderd. Het achterwege blijven van de tilde boven de 'n' van 'España' op het blokje is een extra teken dat we hier waarschijnlijk niet met een Spanjaard van doen hebben.

Afb. 3. Handschrift van Arthur Barger, links uit 1938, rechts uit 1969

Een aardig detail van de envelop in afbeelding 1 is dat Barger, zolang hij in Spanje was, kennelijk de voorkeur gaf aan zijn tot 'Arturo' verspaanste voornaam. Daaraan voorafgaand staat dan nog, naast de gebruikelijke afkorting voor 'Señor', de tamelijk aanmatigende toevoeging 'Don'. Die inmiddels enigszins in ongebruik geraakte titulatuur wordt normaliter gebruikt voor personen die men op enigerlei wijze hoog acht, en het is niet onaannemelijk dat hij indertijd wel zo door zijn Barcelonese omgeving bejegend werd. Het is echter wat potsierlijk dat Barger dit plaatst op een aan zichzelf gerichte brief. De voorgedrukte, naar alle waarschijnlijkheid door Barger's tolk en secretaris Cristóbal Amengual geformuleerde versie van afbeelding 2 vermeldt slechts 'Sr.'. De ook nu opengelaten envelop is wat soberder uitgevoerd, zonder het volstrekt overbodige censuurstempel. Ook ontbreekt uiteraard de onrealistische luchtopdruk van afbeelding 2, die daar alleen maar wordt waargemaakt door de 5 peseta's extra porto van het luchtopdrukzegel. Anderzijds vermeldt het stempel van afbeelding 1 naast de datum van de dag van uitgifte, 15 april 1938, het woord CERTIFICADO, ofwel 'aangetekend'. Dat is curieus, want de

frankeerwaarde van het zegel is 45 céntimos, het tarief voor een binnenlandse brief van onder de 25 gram. Het aantekenrecht bedroeg op dat moment een extra 45 céntimos. De twee peseta's toeslag voor de verdedigers van Madrid tellen uiteraard niet mee. In wezen is deze brief dus ondergefrankeerd. Maar naar het zich laat aanzien verdwenen deze stukken direct in de tas van Barger of die van Amengual, en zijn nooit echt bezorgd, laat staan in de buurt van een vliegtuig geweest. Dus tarieven waren in feite irrelevant, zoals met alle niet-geposte FDC's, en ander puur maakwerk.[2]

Er was echter nog een aspect dat mij opviel toen ik de veilingcatalogus onder ogen kreeg, en waarom ik het stuk graag aan mijn verzameling wilde toevoegen. En dat werd dan ook de ware aanleiding tot dit naschrift, toen ik de FDC eenmaal echt onder ogen kreeg: het stempel op het tandeloze exemplaar van de *Defensa* vermeldt niet Barcelona, maar het op 65 kilometer landinwaarts gelegen Manresa.

Terug naar 15 april 1938. Wat weten we van de gang van zaken op die Goede Vrijdag? Oswald Schier, autoriteit op het gebied van de *Defensa de Madrid*-uitgifte, correspondeerde tamelijk intensief met Barger, kort voor diens dood in 1970. Schier (2018a: 30-31; 43) citeert uit een viertal van diens brieven van respectievelijk 29/7, 4/9, 20/9 en 4/10/1969; de brief van 4/9 is zelfs in zijn geheel in deel I van het werk afgedrukt. Als Barger's geheugen hem ruim dertig jaar na dato niet ernstig in de steek heeft gelaten, valt uit een en ander op te maken dat hij en zijn assistent op die bewuste dag enige tijd hebben doorgebracht op het internationale postkantoor Barcelona Cambio. Daar kregen de heren de beschikking over een aantal *Defensa*-zegels, waaronder naar eigen zeggen in elk geval twee vellen (100 stuks) van het exemplaar met de luchtpostopdruk van afbeelding 2. Die heeft Amengual voor een groot deel weggeplakt op de FDC's die hij zelf eerder had laten vervaardigen. Ik neem aan dat hij ook het stempel plaatste; wellicht deed een aanwezige beambte dit. Het is de vraag of hij ook het censuurstempel zelf mocht hanteren. Een deel van die enveloppen droeg het voorgedrukte adres van Barger aan de Paseo de Gracia 70, het nog steeds aldaar gevestigde, door de regering gevorderde Hotel Majestic. De rest van de enveloppen waren niet geadresseerd, en kennelijk bedoeld voor overige liefhebbers. Barger stelt tenminste dat een aantal blanco enveloppen op die dag ook voor filatelisten op het postkantoor beschikbaar waren, maar dat er erg weinig belangstelling voor bleek te bestaan. Dat verklaart het gering aantal FDC's die bekend zijn geworden met naam en adres van derden.

Barger heeft die dag zelf de nummer 1 t/m 10 van de luchtpostblokjes op de achterzijde van FDC's geplakt. De eerste en de laatste van die reeks staan afgebeeld in Schier (2018b: 489-490). Het valt daarbij op dat het blokje met nummer 1 zich bevindt op een voorgeadresseerde envelop, maar het blokje met nummer 10 op een exemplaar met een handgeschreven adres. Dit lijkt erop te wijzen dat de voorgeadresseerde enveloppen waren opgebruikt. Een grappig detail, maar indicatief voor de gang van zaken, is dat Barger zich er in een van zijn brieven over beklaagt dat hij na die tien blokjes moest stoppen met likken en plakken omdat hij geen speeksel meer over had. Dit alles maakt het onwaarschijnlijk dat de productie van die dag mede tot stand was gekomen door

huisvlijt met behulp van eerder beschikbaar materiaal, dat die ochtend werd meegenomen naar het postkantoor ter afstempeling. Verder zijn er ook enveloppen bekend met een getypt adres. Toen, zes weken later, de *Constitución de Estados Unidos*-uitgifte van stapel liep, beschikte Barger inmiddels zelfs over een stempel met zijn naam en adres, getuige afbeelding 4.

Afb. 4. FDC van de *Constitución* , met gestempeld adres

Dat er een typemachine beschikbaar was op het postkantoor is nogal waarschijnlijk, en minder dat er 'thuis' in het hotel eentje stond. Naar het zich laat aanzien heeft de gehele operatie dus plaatsgevonden op het postkantoor. En Barger en Amengual wisten waarschijnlijk ook niet vooraf hoeveel van de verschillende soorten zegels en blokjes op de dag zelf voor hen beschikbaar zouden komen, en dus hoeveel voorgeadresseerde enveloppen ze in totaal nodig zouden hebben.

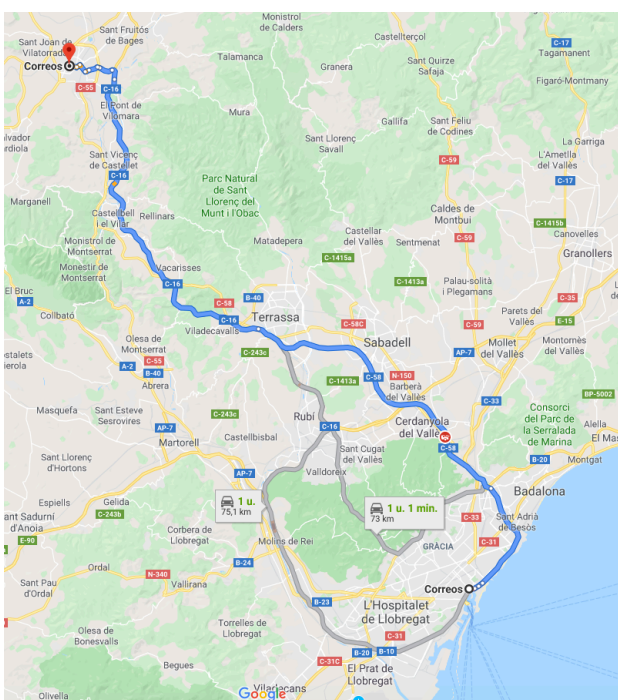
Hoe het ook zij, toen de 100 plus 10 FDC's gereed waren sloot het postkantoor en vertrokken de beide heren, naar ik aanneem met medeneming van de buit. Dat laatste zou in de rede hebben gelegen, want Barger's domicilie was op loopafstand, en waarom dan de omslachtige en totaal overbodige stap nemen van postale bezorging, plus het niet ondenkbeeldige risico van verlies door de barre omstandigheden. Barger en Amengual moeten dus gezien hun totale productie toch zeker wel enkele uren bezig zijn geweest met het karwei, waarbij in elk geval 110 FDC's werden gefabriceerd, en daarnaast waarschijnlijk ook nog de nodige andere, met het gewone zegel. Het stempel op de envelop in afbeelding 2 staat op 11 uur, en dat is volgens Schier het geval op alle andere bekende enveloppen met het luchtpostzegel. Dat is dan eerder het tijdstip waarop men is begonnen met het karwei, niet dat van vertrek. Dat zal eerder geweest zijn zo rond siësta-tijd.

Maar nu dan het punt dat mij het meest intrigeert: het stempel van Manresa. Afbeelding 4 toont het in detail.

Afb. 4. Detail van de brief in afbeelding 1

Barger zegt in de door Schier geciteerde fragmenten uit zijn brieven zelf niets over een bezoek op 15 april aan die plaats. Dat zou toentertijd gegeven de omstandigheden zeker geen sinecure zijn geweest, en iets dat men denk ik niet snel onvermeld zou laten.

Afb. 5. De weg van Barcelona naar Manresa anno 2020

Hier lijkt de *Defensa*-bijbel ons wederom te hulp te komen. Schier (2018a: 43) vermeldt ten aanzien van de Eerstedag-enveloppen dat die exemplaren waarop zegels en blokjes van de gewone post zitten alle zijn ontwaard met het stempel van het kantoor Barcelona (9). Het is onduidelijk wie daarvoor verantwoordelijk is geweest. De enveloppen met de beide luchtpostvarianten – te weten de meer dan honderd boven vermelde door Barger en Amengual zelf vervaardigde stukken – hebben het stempel Barcelona Cambio en datum/tijd 15-4-1938 11 M(añana = 's ochtends). Schier sluit zijn korte passage over de FDC's af met de opmerking dat er enkele exemplaren bekend zijn geworden met een

afstempeling in Manresa, en dat die zijn vervaardigd door Amengual. Dit lijkt te impliceren dat Barger's secretaris diezelfde middag nog naar Manresa is afgereisd met een voorraadjegels, om daar zijn plakwerk nog wat voort te zetten. De enveloppen die hij meenam moeten dan door Barger zelf voor het vertrek van naam en adres zijn voorzien. Immers, de voorgedrukte exemplaren waren op, en Barger zag kennelijk liever zijn eigen handschrift op de FDC's dan dat van zijn Spaanse assistent. Overigens, dat Amengual in staat was om Barger's handschrift aardig te benaderen, moge blijken uit de envelop die hij zijn vroegere baas in oktober 1938 nastuurde toen die weer thuis in New York was. Hij is te vinden in afbeelding 6. Overigens is het hier inmiddels weer gewoon 'Mr.' en 'Arthur'.

Afb. 6. Brief van Amengual aan Barger van september 1938

Het is echter de vraag of Amengual überhaupt de beschikking kon krijgen over vervoer per auto, dan wel per trein de tocht had kunnen ondernemen. Er waren nog kortgeleden terreurbombardementen geweest door de Italiaanse luchtmacht, die het louter op burgerdoelen had voorzien, en waarbij duizenden doden en gewonden waren gevallen. Een enorme ravage was aangericht. De infrastructuur, wegen, bruggen en spoorwegen lagen grotendeels in puin, en onderdelen, reparatiematerialen en brandstof waren schaars of uitgeput. De nationalistenvonden voor de poort, en vrijwel alle middelen die er nog waren werden ingezet voor de verdediging. Waarom onder die barre omstandigheden zoveel moeite doen om FDC's met een andere locatie te creëren? Was het omdat het postkantoor in Barcelona onverwacht vroeg sloot op Goede Vrijdag, terwijl er nog zegels en enveloppen over waren? Was het kantoor in Manresa langer open, en dus een gelegenheid om nog wat meer FDC's te produceren? We weten dat Barger een zelfverklaarde liefhebber was van Eerstedagstukken. Zo herinnert hij zich zestig jaar na dato, als vermeld in een van zijn brieven aan Oswald Schier, dat hij reeds in 1909 als 14-jarige een tiental brieven die op de eerste dag van uitgifte van het zegel waren afgestempeld, kocht voor 20 cent het stuk en ze vervolgens doorverkocht voor 25 cent. Hij laat dit relaas dan volgen door de enigszins spijtig aandoende toevoeging: 'Die gaan nu voor \$150 van de hand'. Hier spreekt de handelaar liever dan de filatelist. In dat licht kan men zich dus wel voorstellen dat de 42-jarige Barger in 1938 op het idee komt om zijn

toegewijde rechterhand naar Manresa te sturen, teneinde daar wat schaarse FDC's te gaan vervaardigen, die mogelijk ooit een extra bedragje zouden gaan opbrengen. Anderzijds geeft Barger in een andere brief aan Schier te kennen dat hij nooit veel zag in de *Defensa* -uitgifte, en er zelf weinig van heeft verhandeld, steeds tegen de kostprijs (Schier 2018b: 49). Wat hij ervan mee terugnam naar de Verenigde Staten heeft hij in zijn geheel verkocht aan een verzamelaar. Verder werd via de A.F.O., de mede onder Barger's auspiciën opgerichte filatelistische dienst in Barcelona, het overgrote deel verkocht aan andere handelaren: Gálvez in Madrid, en Weinstock, Sanabria en Kessler in New York. Ook de Brusselse groothandelaar Serebrakian liet zich niet onbetuigd.

Dit alles overwegende lijkt het mij dan ook niet erg waarschijnlijk dat Amengual die middag naar Manresa is getogen: tijd en mogelijkheden lijken daartoe te hebben ontbroken. Hij kan uiteraard op een latere datum zijn gegaan, maar dan is het stempel uiteraard gemanipuleerd, en moeten we Barger, in wiens opdracht hij handelde, betichten van geschiedvervalsing en filatelistische fraude.

Maar er zijn nog andere opties natuurlijk. Barger's positie binnen de A.F.O. verschafte hem ongetwijfeld bepaalde privileges en faciliteiten die voor anderen 'no go area' waren. Alhoewel de uiteindelijke voorraden inderdaad pas op de 15e april aan de kantoren werden aangeboden, en Barger stelt dat hij zelf pas op die dag een zekere hoeveelheid ter beschikking kreeg, was hij natuurlijk direct bij het productieproces betrokken, en moet de nodige proeven en definitieve vellen in handen hebben gehad. Hij had dus desgewenst zeker eerder de beschikking kunnen krijgen over exemplaren, waaronder ook afwijkende, zoals het ongetande zegel van mijn Manresa-envelop. Als we aannemen dat ook Amengual zijn FDC's al voor de 15e ter beschikking had, dan hadden onafgestempelde enveloppen voorzien van diverse soorten zegels dus al eerder naar Manresa gestuurd kunnen worden, met de opdracht ze op de juiste dag af te stempelen en te retourneren. Dat zou een volstrekt legale stap zijn geweest van een vooruitdenkende Barger. Maar dan had het voor de hand gelegen dat daartoe enveloppen met voorgedrukt adres waren gebruikt. Die raakten immers pas in de loop van de ochtend van de 15e uitgeput, waarna Barger op handschrift en schrijfmachine overging. Dat men aldaar het aanteken-stempel zou gebruiken in plaats van het reguliere, zonder een genummerd strookje o.i.d., is niet waarschijnlijk, zeker als het stuk daadwerkelijk via de postale kanalen zou zijn teruggestuurd.

Blijft over de mogelijkheid dat Amengual de Manresa-enveloppen, ongetwijfeld met medeweten van Barger, in Barcelona heeft afgestempeld, met een 'geleend' aantekenstempel van Manresa. Het zou niet verbazingwekkend zijn als een dergelijk stempel op het internationale postkantoor Barcelona Cambio te vinden zou zijn geweest, en dat Barger en zijn secretaris er gezien de status van de eerste de beschikking over hadden weten te krijgen.

Wellicht zijn er nog andere scenario's denkbaar, en is hier ruimte voor dieper gravend filatelistisch detectivewerk. Het is echter de vraag, met nog zo weinige getuigen aanwezig, of we ooit echt zullen weten wat zich die middag van de 15e juni 1938 in Barcelona heeft afgespeeld. De drie nog maar zeer ten dele

onthulde brieven aan Oswald Schier kunnen mogelijk nog enig licht op de zaak werpen. Señor Don Arturo Barger zelf zwijgt echter reeds bijna een halve eeuw.

Noten

[1] Iberphil 26 Noviembre 2019, lote 519.

[2] In feite was de binnenlandse luchtpost in de republikeinse zone al vrijwel tot stilstand gekomen kort na het uitbreken van de Burgeroorlog in juli 1936, en zelfs officieel gestaakt in december van dat eerste oorlogsjaar. Zie Gómez-Guillamón (2007).

Referenties

Bakker, Dik (2019a). *Arthur Barger: een Amerikaan in Barcelona - deel 1*. Iberia 127: 4-10.

Bakker, Dik (2019b). *Arthur Barger: een Amerikaan in Barcelona - deel 2*. Iberia 128: 17-32.

Bakker, Dik (2019c). *Arthur Barger: een Amerikaan in Barcelona - deel 3*. Iberia 130: xx-yy.

Gómez-Guillamón, Félix (2007). *El Correo Aéreo en la Guerra Civil Española. Zona Republicana*. Madrid: Edifil.

Schier, Oswald (2018a). *Sellos y Hojitas Defensa de Madrid 1938-1939. Tomo I: Los Sellos*.

Schier, Oswald (2018b). *Sellos y Hojitas Defensa de Madrid 1938-1939. Tomo II: Las Hojitas*.

Internet

https://ca.wikipedia.org/wiki/Hist%C3%B2ria_del_ferrocarril_a_Catalunya#Guerra_Civil

www.usc.es/estaticos/congresos/histec05/a2_cayon_munoz.pdf